

Erityisopettaja ja koira tunnetaitojen äärellä

Koiran vaikutus tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetyöskentelyyn sekä erityisopettajien keinot tunnetaitojen käsittelyyn koira-avusteisesti

Erityispedagogiikan
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Elisa Suitiala

Ohjaaja:
Yliopistonlehtori Minna Saarinen

7.11.2022

Turku

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Erityispedagogiikka

Tekijä: Elisa Suitiala

Otsikko: Erityisopettaja ja koira tunnetaitojen äärellä. Koiran vaikutus tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetaitojen kehittämiseen sekä erityisopettajien käyttämät keinot tunnetaitojen käsittelyyn koira-avusteisesti.

Ohjaaja: Yliopistonlehtori Minna Saarinen

Sivumäärä: 71 sivua

Päivämäärä: 7.11.2022

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää koira-avusteisen pedagogiikan vaikutuksia tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetaitojen kehittämiseen sekä erityisopettajien käyttämiä keinoja tunnetaitojen harjoitteluun koira-avusteisesti. Aiheesta on tärkeää saada lisää tutkittua tietoa sen ajankohtaisuuden ja jo huomattavan potentiaalinsa vuoksi. Eläinavusteisen työskentelyn positiiviset vaikutukset etenkin tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla on nimittäin huomattu. Tunnetaitojen tärkeys puolestaan korostuu nykymaailmassa kasvavien mielenterveysongelmien sekä lyhyessä ajassa muuttuneen maailman vuoksi. Lisäksi erinäisistä syistä johtuvaa oppimisen ja/tai koulunkäynnin tukea tarvitsevat oppilaat kuuluvat mielenterveysongelmien riskiryhmään.

Tämä laadullinen tapaustutkimus toteutettiin käyttämällä tiedonkeruumenetelminä havainnointia ja haastattelua. Kevään 2022 aikana haastateltiin kahta yläkoulun erityisopettajaa. Lisäksi heidän toteuttamaansa koira-avusteista tunnetaitojen kehittämistä havainnoitiin. Havainnoituja oppitunteja kertyi yhteensä seitsemän. Kerätyn tutkimusaineiston analyysi toteutettiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tämän pro gradu -tutkielman tulosten mukaan koirat tukivat tukea tarvitsevia oppilaita tunnetaitojen äärellä edistämällä tunnetaitojen oppimista, vuorovaikutusta sekä mielekästä oppimisympäristöä. Koira toimi muun muassa siltana, motivaattorina, jäänmurtajana ja tunnelman nostattajana tunnetaitojen parissa työskenneltäessä. Oppilaiden suhtautumisesta koira-avusteiseen tunnetaitojen kehittämiseen nousi esiin mahdollisuuksia ja haasteita. Mahdollisuudet kuitenkin korostuivat koiran positiivisten tunnetilojen tarttuessa oppilaisiin ja koiran läsnäolon tukien oppilaiden osallisuutta ja aktiivisuutta. Kumpikin erityisopettaja käytti tunnetaitojen harjoittelussa koira-avusteista sekä vapaissa että strukturoiduissa tilanteissa. Toiminnalliset keinot näyttäytyivät keinoista tehokkaimpina.

Johtopäätöksenä voitiin todeta koirien vaikutuksen tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetaitojen kehittämisen kiteytyvän koiran toimimiseen siirtymäobjektina, intensiteetin purkajana ja hahmottamisen tukena. Koirilla oli positiivinen vaikutus tunteiden tunnistamiseen, säätelyyn ja käsittelyyn, jotka ovat keskeisiä tunnetaitoja. Koirien neutraali ja luonnollinen läsnäolo sekä oppilaiden sanaton kunnioitus koira-avusteista tunnetaitojen harjoittelua monella tapaa. Koira näyttäisi olevan tekijä, jolla oppilaiden oman tahdon työskentelyyn saa kytkeytyä päälle vaivatta. Koira tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden harjoitella ja oppia uusia asioita toiminnallisesti. Tämän tutkielman tulosten pohjalta voidaan todeta, että koira-avusteista tunnetaitojen kehittämistä on kannattavaa käyttää monipuolisesti tunnetaitojen äärellä.

Tämän pro gradu -tutkielman tuloksia ja johtopäätöksiä voi hyödyntää kaikki koira-avusteisesta tunnetaitojen harjoittelusta kiinnostuneet käytännön työssään. Lisäksi tulokset avaavat uusia näkökulmia koira-avusteiseen tunnetaitojen harjoitteluun ja tuovat uutta suomenkielistä tietoa eläinavusteisen erityisopetuksen kentälle. Etenkin vertailevaa tutkimusta aiheesta olisi tärkeää saada lisää.

Avainsanat: eläinavusteinen työskentely, koira-avusteinen pedagogiikka, koulukoira, tunnetaidot, erityisopetus, tuen tarve

Master's thesis

Subject: Special education

Author: Elisa Sutilala

Headline: A special teacher and a dog among emotional skills. The effect of a dog on the emotional work of students who need support and the means used by special teachers to handle emotional skills with the help of a dog.

Supervisor: University lecturer Minna Saarinen

Pages: 71 pages

Date: 7.11.2022

The purpose of this study was to find out how dog-assisted pedagogy support students with special needs while practising social skills, as well as methods used by special education teachers to practice emotional skills with the help of a dog. It is important to get more researched information on the subject because of its topicality and already noticed potential. The positive effects of animal-assisted work for students in need have been well noticed. The importance of emotional skills, on the other hand, is emphasized in today's world due to the growing number of mental health problems and the world that has changed in a short time. In addition, students who need support for learning and/or going to school due to various reasons belong to the risk group of mental health problems.

This qualitative case study was carried out using observation and interview as data collection methods. During the spring of 2022, two special education teachers were interviewed. In addition, the dog-assisted emotional work they implemented was observed. A total of seven lessons were observed. The collected research material was implemented with a data-oriented analysis.

According to the results of this master's thesis, the dogs supported students in need of support with emotional skills by promoting the learning of emotional skills, interaction, and a good learning environment. The dog acted as a bridge, a motivator, an ice breaker and a mood lifter when practicing emotional skills, among other things. From evaluating students to dog-assisted emotional work, opportunities and challenges emerged. However, the possibilities were emphasized when the positive emotional states of the dog caught the students and the dog's presence supported the participation and activity of the students. Both special education teachers used the dog for training emotional skills in both free and structured situations. Functional means appeared to be the most effective.

As a conclusion, it could be stated that the effect of dogs on the emotional work of students who need support is crystallized in the dog acting as a transitional object, a releaser of intensity and a support for understanding. The dog's neutral and natural presence and the students' unspoken respect for the dog promoted the practising of emotional skills in many ways. The dog seems to be able to easily get the students to work on their own will. The dog offers the opportunity to practice and learn new things functionally together. Based on the results of this thesis, it can be stated that a dog can and should be used versatilely with emotional skills.

The results and conclusion of this master's thesis can be obtained by anyone interested in dog-assisted training of emotional skills in their practical work. In addition, results open new perspectives for dog-assisted training of emotional skills and bring new information to the field of animal-assisted special education. It would be especially important to get more comparative research on the subject.

Key words: animal-assisted intervention, dog-assisted pedagogy, school dog, emotional skills, special education, special need

Sisällysluettelo

1	Johdanto	7
2	Erityisopetus Suomessa	9
2.1	Kolmiportaisen tuen malli	9
2.2	Tukea tarvitsevat oppilaat	11
3	Tunteet ja oppiminen	12
3.1	Tunnetaidot	14
3.2	Lasten ja nuorten mielenterveys nykypäivänä	15
3.3	Positiivinen psykologia	16
4	Eläinavusteinen työskentely	18
4.1	Koira-avusteinen pedagogiikka	19
4.2	Aikaisempi tutkimus	20
5	Tutkimustehtävä	23
6	Tutkimusmenetelmä	24
6.1	Tapaustutkimus	24
6.2	Tiedonkeruumenetelmät	26
6.2.1	Haastattelu	26
6.2.2	Tieteellinen havainnointi	27
6.3	Osallistujat ja tutkimusaineisto	28
6.3.1	Aineiston käsittely	30
6.3.2	Analyysimenetelmä	31
7	Tulokset	33
7.1	Koira, tukea tarvitsevat oppilaat ja tunnetaidot	33
7.1.1	Tunnetaitojen oppimisen edistäminen	35
7.1.2	Vuorovaikutuksen edistäminen	38
7.1.3	Mielekkään oppimisympäristön edistäminen	40
7.1.4	Oppilaiden suhtautuminen	42
7.2	Erityisopettajien käyttämät keinot tunnetaitojen parissa työskennellessä	43
7.2.1	Vapaat tilanteet	44
7.2.2	Strukturoidut tilanteet	46
8	Pohdinta	51

8.1	Johtopäätökset	51
8.1.1	Koira siltana ja jäänmurtajana	52
8.1.2	Tunnetaidot ja positiivinen psykologia	53
8.1.3	Mahdollisuudet oppilaiden suhtautumisessa	54
8.1.4	Strukturoidut koira-avusteiset keinot	55
8.2	Luotettavuus	57
8.3	Eettisyys	58
8.4	Jatkotutkimus	60
	Lähteet	62
	Liitteet	67
	Liite 1. Haastattelurunko	67
	Liite 2. Tutkimuspyyntö	68
	Liite 3. Info huoltajille	69
	Liite 4. Tietosuojalomake	70

KUVAT

KUVA 1. VIREYSMITTARI, KUVA: ELISA SUITIALA	35
KUVA 2. TUNNEKORTTIEN LAJITTELUA, KUVA: ELISA SUITIALA	49

TAULUKOT

TAULUKKO 1. PSEUDONYIMIT	30
TAULUKKO 2. ESIMERKKI AINEISTON ANALYYSISTA	32
TAULUKKO 3. KOIRAN VAIKUTUS TUNNETAITOJEN HARJOITTELUUN	34
TAULUKKO 4. ERITYISOPETTAJIEN KÄYTTÄMÄT KEINOT	44
TAULUKKO 5. OPETUSVÄLINEET	48

KAAVAT

KAAVA 1. ELÄINAVUSTEINEN TYÖSKENTELY	19
KAAVA 2. KOIRA-AVUSTEISEN TYÖSKENTELYN PROSESSI	47
KAAVA 3. KOIRA-AVUSTEISEN TYÖSKENTELYN ORGANISOINTI	50

1 Johdanto

Tunnetaidot ja niiden harjoittelu ovat nykypäivänä entistä tärkeämpiä. Tunteet ovat läsnä elämässämme koko ajan, ja tunnetaitojen avulla voimme vaikuttaa kokemiimme tunteisiin. Tunnetaitoja voi harjoitella ja niiden harjoittelu helpottaa muun muassa tunteiden käsittelyä ja hallintaa. Erinäisistä syistä johtuvien oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeiden vuoksi erityisopetuksen piiriin kuuluvilla oppilaille voi olla vaikeuksia tunne-elämässään, minkä vuoksi tunnetaitojen vahvistaminen on erityisen tärkeää heidän kohdallaan. (Niemi 2014, 62; Ahonen ym. 2014, 132–133.) Eläinavusteinen pedagogiikka voi olla yksi keino tunnetaitojen vahvistamiseen. Aikaisempien tutkimuksien pohjalta voidaan todeta, että eläinavusteisesta pedagogiikasta on hyötyä etenkin tukea tarvitseville oppilaille (Baumgartner & Cho 2014, 10). Erityisopetuksen piiriin kuuluvien oppilaiden kannalta on olennaista pyrkiä ymmärtämään miten kyseisiä lapsia ja nuoria voi edesauttaa pärjäämään erilaisten haasteiden kanssa sekä tiedostaa ne tekijät, jotka ehkäisevät psyykkisten oireiden kehittymistä. (Aro & Nurmi 2019, 135). Koira-avusteinen pedagogiikka voi toimia yhtenä tekijänä tämän tavoitteen saavuttamisessa.

MIELI ry:n (2022b) mukaan Kriisipuhelimeen on vastattu pandemiaa edeltävään aikaan nähden kaksi kertaa enemmän ja soittoyritysten määrä nousee jatkuvasti. Maailmassa on tapahtunut paljon merkittäviä kriisejä lyhyen ajan sisällä. Nuorten hyvinvointia ovat heikentäneet ilmastokriisi, Venäjän hyökkäyssota sekä koronapandemia. Suomessa itsemurhakuolleisuus on Euroopan mittakaavassa korkea. (MIELI ry 2022c.) Avolan ja Pentikäisen (2019, 148) mukaan tunnetaidot ovat ennen kaikkea ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä ja kasvavien mielenterveysongelmien (NAMI 2022) vuoksi tunnetaitojen harjoittelu on juuri nyt ensiarvoisen tärkeää. Suomalaisissa kouluissa tunnetaitojen harjoittelu on tällä hetkellä hyvässä nosteessa (MIELI ry 2022a).

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten koira vaikuttaa tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetaitojen harjoitteluun ja millaisia keinoja erityisopettajat käyttävät tunnetaitojen äärellä koiran kanssa. Tavoitteenani on tarjota uutta tietoa koira-avusteisesta pedagogiikasta tunnetaitojen ja tukea tarvitsevien oppilaiden näkökulmasta. Laadullinen tutkimusote auttaa ymmärtämään ilmiötä syvällisesti sekä antaa konkreettista tietoa koira-avusteisesta työskentelystä tunnetaitojen äärellä. Näin ollen tämän tutkielman pohjalta voi lisätä tietoaan aihepiiristä sekä saada konkreettisia vinkkejä koira-avusteiseen tunnetaitojen harjoitteluun.

Pian kahden vuoden ikäinen koirani Hugo ja haave työskentelystä hänen kanssaan inspiroi minut valitsemaan tutkielmani aiheeksi koira-avusteisen erityispedagogiikan. Henkilökohtainen kiinnostukseni aiheeseen on syventynyt lukemieni tieteellisten julkaisujen pohjalta. Kokemukset eläinavusteisesta pedagogiikasta ovat olleet pääasiassa positiivisia (Järvi & Ikäheimo 2020, 8) ja kansainvälisen tutkimuksen pohjalta on voitu todeta vuorovaikutuksen koiran kanssa muun muassa edesauttavan hyvinvointia ja vuorovaikutusta sekä laskevan stressiä (Höök 2011a, 31). Etenkin suomenkielistä materiaalia aiheesta tarvitaan kuitenkin lisää (Järvi & Ikäheimo 2020, 8), mikä tuki päätöstäni tarttua siihen. Lisäksi ilmiö on yhteiskunnallisesta näkökulmasta tarkasteltuna ajankohtainen yllä kuvattujen kasvavien mielenterveysongelmien sekä tunnetaitojen harjoittelun nosteen vuoksi.

Tämä tutkielma on toteutettu hyödyntämällä tieteellistä havainnointia sekä teemahaastatteluja vuoden 2022 aikana. Tutkielmani etenee seuraavasti; aluksi esittelen suomalaisen erityisopetuksen keskeisimpiä seikkoja, tunteiden peruseriaatteet ja eläinavusteisen työskentelyn, joista koostuu tutkielmani teoreettinen viitekehys. Luvun kaksi yhteydessä käyn tarkemmin läpi *tukea tarvitsevien oppilaiden* määritelmän tämän tutkielman valossa ja luvun kolme yhteydessä kerron tarkemmin *tunnetaidoista*. *Koira-avusteiseen pedagogiikkaan* perehdyn puolestaan luvussa neljä. Tähdennän tutkimuksen merkitystä käymällä läpi kolmiportaisen tuen mallin (kappale 2.1), lasten ja nuorten mielenterveyden tilaa nykypäivänä (kappale 3.2) sekä positiivisen psykologian keskeisimmät tekijät (kappale 3.3). Ennen varsinaiseen tutkimukseen perehtymistä esittelen luvun neljä yhteydessä vielä aiempaa tutkimusta koira-avusteisen pedagogiikan, tukea tarvitsevien oppilaiden ja tunnetaitojen näkökulmasta. Tarkoitukseni on kietoa yhteen näitä kolmea teoreettista viitekehystä, luoden raamit tämän tutkielman aiheelle.

Kappale viisi sisältää työni ytimen eli tutkimuskysymykset. Valitsemistani tutkimuksellisista metodeista kerron tarkemmin kuudennessa luvussa, minkä lisäksi selostan tutkimukseni kulkua yksityiskohtaisesti. Tulososiossa (luku seitsemän) kerron aineistostani nousseista tuloksista tutkimuskysymys kerrallaan. Viimeisessä kappaleessa eli kappaleessa kahdeksan paneudun puolestaan tuloksista muodostamiini johtopäätöksiin sekä tutkielmani luotettavuuden ja eettisyyden aspekteihin. Nostan myös esiin työni merkityksiä sekä jatkotutkimusaiheita. Tutkielmani rakenne kulkee siis yleisestä yksittäiseen, mikä on laadulliselle tutkimukselle tyypillistä (Kananen 2014, 20).

2 Erityisopetus Suomessa

Kuka määrittelee erityisen? Entä miksi erityisopetusta järjestetään? Näitä kysymyksiä pohdittaessa täytyy tiedostaa erityisopetuksen olevan osa yhteiskuntaa. Yhteiskunnassamme erilaisuuden ja normaaliuden raja muodostuu monimutkaisesti erilaisten tekijöiden vaikutuksesta. Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi politiikka, talous ja uskonto. Erityisopetuksen nykyiseen tilaan vaikuttaa tietysti myös historia. Vuonna 1921 Suomessa astui voimaan oppivelvollisuuslaki. Toimivaa erityisopetusjärjestelmää ei vielä ollut ja tukea tarvitsevat lapset esimerkiksi jäivät kotiin, menivät apukouluun tai jäivät koulussa luokalleen. Suomessa tapahtui peruskoulu-uudistus vuosien 1972–1977 välisenä aikana, jolloin siirryttiin asteittain yhtenäiseen peruskouluun. Uudistuksen taustalla oli ajatus tasa-arvosta ja erityisopetuksen tasa-arvoa edistämään nimettiin erityisopetuksen suunnittelutoimikunta. Tämä oli suuri harppaus kohti yhdenvertaista koulutusjärjestelmää. (Kivirauma 2015, 25–40, Björn, Savolainen & Jahnukainen 2017, 32.)

Vuonna 2010 perusopetuslaki muuttui. Tällöin myös erityisopetus koki jälleen muutoksen ja erityisopetuksen järjestämisessä siirryttiin kolmiportaisen tuen malliin. (Takala 2016, 22.) Kolmiportaisen tuen mallin pohjana on koulujen ja opettajien roolin vahvistaminen tuen tarpeen arvioinnissa ja näin eri tilanteisiin sopivien pedagogisten ratkaisujen etsimisen helpottaminen. Keskeisintä mallissa on se, että oppilas saa tarvitsemansa oppimisen ja koulunkäynnin tuen välittömästi tarpeen ilmetessä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 5, 58.) Esittelen seuraavaksi lyhyesti kolmiportaisen tuen eri tasot.

2.1 Kolmiportaisen tuen malli

Yleinen tuki on tuen portaista ensimmäinen. Sen kohdalla tukea annetaan välittömästi tuen tarpeen ilmetessä. Taustalla on ajatus mahdollisimman varhaisesta tuesta. Yleinen tuki on laadukasta perusopetusta ja se on tarkoitettu kaikille oppilaille. Ajatuksena on, että oppilaan pulma on mahdollista saada hallintaan heti sen ilmetessä tarjoamalla tukikeinoja tarpeeksi ajoissa. Yleinen tuki luo mahdollisuudet oppilaan pulmiin puuttumiseen ilman erityisiä päätöksiä tai tutkimuksia, ja se tarjotaan kokonaan yleisopetuksessa. Yleisen tuen tukikeinoja ovat muun muassa moniammatillinen yhteistyö, oppilashuollon tuki, opetuksen eriyttäminen sekä yksilöllinen tuki, kuten tukiopetus. (Sandberg 2021, 29; Sarlin & Koivula 2009, 27–30; Takala 2016, 22.) Yleinen tuki on siis ensimmäinen keino oppilaan tuen tarpeeseen vastaamiseen. (Opetushallitus 2014, 63).

Tehostettu tuki otetaan käyttöön silloin kun tarpeeksi pitkäkestoinen yleinen tuki ei enää riitä. Se on yleistä tukea tiiviimpää, yksilöllisempää ja monimuotoisempaa. Lisäksi siinä korostuvat tavoitteellisuus sekä suunnitelmallisuus. Oppilaalle laaditaan pedagogiseen arvioon pohjautuva oppimissuunnitelma yhteistyössä oppilaan ja tämän huoltajan/huoltajien kanssa. Pedagogisen arvion avulla tehostettua tukea voidaan suunnitella ja seurata. Myös tehostettua tukea tarjotaan yleisopetuksen ryhmässä. Tehostettua tukea tulee tarjota oppilaalle niin kauan kuin tarve vaatii. (Sandberg 2021, 30–31; Sarlin & Koivula 2009, 27–30; Takala 2016, 23.)

Kolmiportaisen tuen ylin porras on *erityinen tuki*, johon siirrytään, jos tehostettu tuki ei pysty vastaamaan oppilaan tuen tarpeisiin. Erityistä tukea varten on oppilaalle laadittava pedagoginen selvitys. Erityisopetus vaatii siis aina hallinnollisen päätöksen ja tästä päätöksestä tulee keskustella oppilaan vanhempien kanssa. Selvityksen taustalla tulee olla sosiaalinen selvitys tai psykologinen tai lääketieteellinen lausunto oppilaasta hänen oppimisedellytystensä lisäksi. Moniammatillisena yhteistyönä oppilaalle laaditaan HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. (Perusopetuslaki 24.6.2010/642; Sandberg 2021, 33.) Oppilasta tulee tukea eri tavoilla oppimisvaikeuden laajuuden ja laadun mukaan suunnitelmallisesti ja kokonaisvaltaisesti. Erityisen tuen taustalla voi olla monia eri syitä, kuten kehityksen viivästyminen, sairaus, tunne-elämän häiriö, vammaisuus tai jokin muu näihin verrattava syy. Yleisimmät syyt siirtää tai ottaa oppilas erityisen tuen piiriin ovat jokin aivotoiminnan häiriö tai lievä kehitysviivästyminen. Näiden lisäksi tyypillisiä syitä ovat muun muassa sosioemotionaalisen kehityksen poikkeamat, kielen kehityksen häiriöistä johtuvat oppimisvaikeudet, tarkkaavaisuuden häiriöt sekä autismin kirjon häiriöt. (Sandberg 2021, 34–35; Takala 2016, 24) Vaativan erityisen tuen piiriin kuuluvat oppilaat, joilla on jokin oppimista ja koulunkäyntiä huomattavasti hankaloittava piirre, kuten kehitysvamma, moni- tai vaikeavammaisuus, autismin kirjon diagnoosi tai vakavia psyykkisiä ongelmia (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 6).

2.2 Tukea tarvitsevat oppilaat

Suomalaisessa koulutusjärjestelmässä erityisopetus on nykyään siis osa järjestelmää erillisen palvelun sijaan. Millä tahansa edellä kuvatuista tuen tasoista oppilaalla on mahdollisuus saada erityisopetuksen palveluita. Suomessa erityisopettajat myös tarjoavat tukea kattavasti erilaisiin oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyviin ongelmiin. (Björn ym. 2017, 33–34.) Mutta ketkä luokitellaan erityisopetuksen piiriin? Tähän kysymykseen ei ole yksiselitteistä vastausta eikä erityisoppilaiden luokittelusta ole olemassa kansainvälistä käytäntöä. Erityisopetusta tarvitsevilla oppilaalla voi olla erilaisia ja erityisiä vaikeuksia oppimisessa ja/tai koulunkäynnissä. (Moberg & Vehmas 2015, 52–55.) Keskeisintä kuitenkin on, että suomalaisesta koulutusjärjestelmästä puhuttaessa kaikilla oppilailla on mahdollisuus kouluttautua mahdollisimman pitkälle ja jos oppilaalla on jokin oppimista ja/tai koulunkäyntiä rajoittava seikka, on hänellä oikeus tuen saamiseen (Björn ym. 2015, 32).

Vastedes puhuessani oppilaista, joilla on tuen tarvetta, tarkoitan oppilaita, joita tuetaan jollakin kolmiportaisen tuen portaista. Tätä pro gradu -tutkielmaa varten seurasin erityisopettajien koira-avusteista tunnetyöskentelyä. Heidän opetusryhmänsä koostuivat pääosin vaativan erityisen tuen yläkouluikäisistä oppilaista, jotka opiskelivat seitsemännellä ja kahdeksannella luokalla. Yksi opetettava ryhmä oli yleisopetuksen ryhmä, johon kuului seitsemän tehostetun tuen oppilasta. Rajasin tarkastelustani pois yleisen tuen oppilaat selkeyttäakseni tarkastelua. Tuen tarpeelliset oppilaat koostuivat siis tämän tutkielman kohdalla (vaativan) erityisen tuen sekä tehostetun tuen oppilaista.

3 Tunteet ja oppiminen

Tunteet ovat elämässämme läsnä koko ajan, ihmisen välillä tiedostomatta ja välillä tiedostaen niiden läsnäolon (Sofia & Paloniemi 2022, 9). Vain pieni osa kehomme tuntemista tunteista päätyvät tietoisuuteen havaittavaksi ja käsiteltäväksi (Bennet-Goleman 2002, 82). Tunteet syntyvät automaattisena ja nopeana tapahtumasarjana ja välillä niiden viestiä voi olla vaikea ottaa vastaan ja ymmärtää. Niillä on kuitenkin aina jokin viesti kerrottavana, minkä vuoksi tunteiden tiedostaminen on tärkeä taito. Lapsen kasvuympäristö ja myöhemmin ympäröivä yhteiskunta ja kulttuuri kertovat niin sanattomasti kuin sanallisestikin, miten tunteisiin tulee suhtautua. Tunne-elämän taitoja voi alkaa harjoittelemaan tai vahvistamaan minkä ikäisenä tahansa. Kuitenkin mitä varhaisemmassa vaiheessa harjoittelu aloitetaan sitä vähemmän torjutut tunteet kasaantuvat. Lisäksi varhainen tunnetaitojen harjoittelu ehkäisee tunne-elämän ongelmien syntymistä. (Niemi 2014, 58–62.) Peruskoulu tavoittaa jokaisen suomalaisen lapsen, minkä vuoksi tunnetaitojen harjoittelu kouluissa on tärkeää.

Oppimiseen liittyy sekä miellyttäviä että epämiellyttäviä tunteita. Tunteet voivat viritä ennen tehtävää, sen aikana sekä tehtävän jälkeen. Oppimiseen ja oppimistilanteisiin yleisesti liittyviä tunteita ovat muun muassa ylpeys, toiveikkuus, innostus, jännitys, ahdistus ja pettymys. Tunteen kielteisyys tai myönteisyys ei suoraviivaisesti ole yhteydessä oppimiseen, mutta etenkin voimakkaat kielteiset tunteet vaikuttavat niin autonomiseen hermostoon kuin kognitiiviseen toimintaan. Näiden seurauksena muun muassa sydämensyke ja hengitys kiihtyy ja tarkkaavaisuuden kohdentaminen vaikeutuu. Voimakas tunne syö siis voimavaroja tehtävän toteuttamiselta. Kyky oppia ja toimia oppimistilanteissa onkin tutkitusti yhteydessä tunteisiin ja kykyyn säädellä niitä. (Aho & Nurmi 2019, 133–134; Koivuniemi, Kinnunen, Mänty, Näykki & Järvenoja 2020, 14.) Ihminen kiinnittää helpommin huomiota negatiivisiin tunteisiin. Tämä negatiivinen vinouma juontaa juurensa biologiasta, ihminen on nimittäin tarvinnut (ja tarvitsee yhä) negatiivisia tunteita selviytyäkseen hengissä. Epämiellyttävät tunteet ovatkin yleensä vahvempia kuin myönteiset tunteet, ne haluavat yksilön huomion, mikä on evoluution näkökulmasta järkeenkäypää. (Siegel & Csikszentmihalyi 2000, 6.) Tunnejärjestelmän ”huutaessa” voi rakentava ajattelu olla hankalaa, kun taas myönteiset tunteet sujuvoittavat ajattelua (Kärkkäinen 2017, 33, 39). Koulussa myönteisten tunteiden vaaliminen on siis tärkeää, sillä epämiellyttävien tunteiden vallassa oppimista ei juurikaan tapahdu. (Lahtinen & Rantanen 2019, 16).

Oppimiskäsitys, jonka mukaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu, tunnistaa oppilaan aktiivisena toimijana ja oppimisen osana ihmisen yksilöllistä kasvua (Opetushallitus 2014, 14). Uuden oppimisen rinnalle on nostettu oppimisen, kokemusten sekä tunteiden reflektointi. Onnistuneet tunnekokemukset tukevat oppimista. Uuden oppimiseen liittyy monenlaisia tunteita. Esimerkiksi itsensä ylittäminen ja ponnistelu voivat aiheuttaa turhautumista, pettymystä, iloa tai ylpeyttä. Koulun keskeisin tavoite on oppiminen, johon tunteet ovat vahvasti kytköksissä. Tunteet vaikuttavat muun muassa keskittymiseen, muistiin, huomion suuntaamiseen sekä päättelykyyn. Oppilaan oppimisprosessia ja motivaatiota ohjaavat muun muassa tunteet, työskentelytavat sekä käsitykset itsestä. (Lahtinen & Rantanen 2019, 11, 19; Opetushallitus 2014, 14–15).

Erinäisten oppimisen haasteiden kanssa kamppailevilla oppilaille on oletettavasti ikätovereitaan enemmän koulutyöhön liittyviä kielteisiä tunteita. Lasten psyykinen oireilu voidaan jakaa karkeasti sisäisiin eli internalisoiviin ja ulkoisiin eli eksternalisoiviin käyttäytymisen piirteisiin. Internalisoivia piirteitä ovat muun muassa ahdistus sekä somaattiset oireet ja eksternalisoivia puolestaan aggressio sekä sääntöjen rikkominen. Tukea tarvitsevilla oppilaille on havaittu olevan enemmän ahdistusta oppimistilanteissa kuin ikätovereillaan. Lisäksi he kokevat harvemmin onnistumisen ja hallinnan kokemuksia sekä saavat vähemmän kannustavaa ja minäpystyvyyttä tukevaa kannustusta ja palautetta. Pettymyksen tunteita syntyy helposti esimerkiksi silloin, kun taidot eivät vastaakaan vaatimustasoa tai kun yrityksestä huolimatta taidot edistyvät hitaasti. (Aho & Nurmi 2019, 132–135.) Oppilaiden käytöksen taustalla on aina siis jokin tarve, jota hän yrittää joko tietoisesti tai tiedostamatta täyttää (Sofia & Paloniemi 2022, 16) ja tunnetaitojen harjoittelun tärkeys korostuu usein niiden oppilaiden kohdalla, jotka kuuluvat erityisopetuksen piiriin. Kerron tunnetaitojen harjoittelusta lisää seuraavassa kappaleessa.

3.1 Tunnetaidot

Tunnetaidoilla tarkoitetaan taitoja, joita ihminen käyttää pyrkiessään vaikuttamaan omiin tai toisen ihmisen kokemiin tunteisiin (Sofia & Paloniemi 2022, 7). Ne ovat siis keinoja säädellä tunteita. Hyvistä tunnetaidoista puhuttaessa tarkoitetaan tunteiden tiedostamista ja ymmärtämistä. Lisäksi niihin liittyy tunteet huomioiva toiminta. Jokaisen tilanteen takana on erilaisia tunteita ja tunnetaidot liittyvätkin vahvasti vuorovaikutukseen. Tunnetaidot koostuvat siis sekä tiedoista että taidoista ja niiden kehittämisessä kummallakin on tärkeä rooli. (Lahtinen & Rantanen 2019, 25–28.) Avolan ja Pentikäisen (2019, 150) mukaan tunnetaidot muodostuvat neljästä tasosta. Nämä neljä tasoa sisältävät erilaisia taitoja. Ensimmäisenä tasona on taito tiedostaa, tunnistaa ja toimia tunteiden kanssa. Toisena tasona on myönteisten tunteiden vaaliminen ja vahvistaminen ja kolmantena vaikeiden tunteiden kohtaaminen sekä hyväksyminen. Viimeisenä eli neljäntenä tasona he esittelevät taidon empatiaan ja myötätuntoon. (Avola & Pentikäinen 2019, 150.)

Tunnetaidoista tärkeimpiä ovat Niemen (2014) mukaan tunteiden tunnistaminen, säätely, käsittely ja kannattelu. *Tunnistamisella* tarkoitetaan hetkeä, jolloin tunteen voi havaita ja henkilö pystyy kuuntelemaan itseään ja miettimään mistä tunteesta on kysymys. *Säätelyllä* vaikutetaan puolestaan tunteen voimakkuuteen ja keston. Tunteidensäätelyyn vaikuttaa niin temperamentti ja kasvuympäristö kuin ikä, aivorakenteiden kehittyminen, sukupuoli sekä hormonaaliset tekijät. Keskeistä on ymmärtää se, että tunteiden voimakkuutta voi säädellä sen sijaan, että tunne olisi vain päällä tai pois päältä. Lisäksi fyysisillä toiminnoilla voi pyrkiä säätelemään kehon tunnereaktioita. *Käsittelyä* tarvitaan etenkin voimakkaiden tunteiden äärellä. Keskeistä on löytää itse sopivia tunteiden käsittelykeinoja. Puhuminen tai muilla tavoin tunteen tai tunteiden ilmaiseminen on yksi keskeisimpiä keinoja tunteiden käsittelyyn. *Kannattelusta* puhuttaessa viitataan ikään kuin tunteen hyväksymiseen sellaisenaan. Kun tunne on tunnistettu ja nimetty, sen kanssa ollaan läsnä. Torjumisen sijaan tunne otetaan vastaan ja keestetään, minkä jälkeen tunne voi mennä pois. Havaittu ja hyväksytty tunne ei yleensä palaa pintaan samalla volyyymilla kuin torjuttu tunne saattaa palata. (Niemi 2014, 63–76; Sofia & Paloniemi 2022, 35–51.)

Yksi keskeisimmistä asioista tunnetaitojen kartuttamisella on erilaisten tunteiden takana olevien tarpeiden tunnistaminen. Lahtinen ja Rantanen (2019, 47) kuvaavatkin tunteet ikään kuin ikkunaksi yksilön tarpeisiin. Ei kuitenkaan ole helppoa määritellä, mitä nämä tarpeet todellisuudessa ovat, sillä tarpeet ovat monesti myös tiedostamattomia. Ihmisillä on kuitenkin

tiettyjä universaaleja perustarpeita, jotka tiedostamalla pääsee jo pitkälle. Näitä perustarpeita ovat halu olla kiinnostava, tulla ymmärretyksi, olla arvostettu sekä tulla kohdelluksi reilusti. Lisäksi hallinnan tarve ja merkityksellisyyden kokeminen kuuluvat näihin perustarpeisiin. Näiden perustavanlaatuisien tarpeiden tiedostaminen antaa hyvän pohjan tunnetaitojen kanssa työskentelyyn. (Lahtinen & Rantanen 2019, 47–55.) Tunteilla on siis iso rooli jokaisen ihmisen elämässä ja tunnetaidot ovat keinoja, joilla vaikutetaan niin omiin kuin toistenkin kokemuksiin tunteisiin. Tunnetaitojen tärkeys korostuu maailmassa, jossa tänä päivänä elämme. Seuraavassa kappaleessa esittelen taustasyitä sille, miksi näin on.

3.2 Lasten ja nuorten mielenterveys nykypäivänä

Erinäisistä mielenterveyden häiriöistä kärsii noin 20–50 prosenttia nuorista eli noin joka viides nuori. Lapsilla mielenterveyden häiriöitä esiintyy noin 10–15 prosentilla. Mielenterveysongelmat ovat näin koululaisten tavallisimpia terveysongelmia. (Marttunen & Karlsson 2013, 10; Aalto-Setälä, Huikko, Appelqvist-Schmidlechner, Haravuori & Marttunen 2020, 13.) Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet lasten mielenterveysongelmilla olevan pitkäkestoisia ja negatiivisia seurauksia, minkä vuoksi mielenterveysongelmia pitäisi ehkäistä, tunnistaa ja hoitaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Cuellar 2015, 112). Mielenterveysongelmien ennaltaehkäisyyn ei ole yksiselitteistä keinoa. Keskeistä on sellaisten tekijöiden vahvistaminen, jotka suojaavat lasten ja nuorten mielenterveyttä sekä sairastumisen riskiä lisäävien seikkojen vähentäminen ja tunnistaminen. (Marttunen & Karlsson 2013, 14.) Puhuttaessa lapsista ja nuorista mielenterveyden edistämiseksi oleellisia ovat vielä kehittymässä olevat ajattelumaailma sekä tunne-elämä (Aalto-Setälä ym. 2020, 20). Kuten edellä mainitsin (kappale 1) tunnetaidot ovat ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä (Avola & Pentikäinen 2019, 148), mikä yhdessä mielenterveysongelmien yleisyyden kanssa tukee tämän tutkielman aiheen yhteiskunnallista arvoa.

Oppilaiden hyvinvointiin ja kehitykseen vaikuttaa väistämättä koulua ympäröivän maailman muutos (Opetushallitus 2014, 18). Maailmamme on muuttunut lyhyessä ajassa. Valinnanvaraa on tarjolla reilusti ja esimerkiksi kaupassa käydessä aivot joutuvat valikoimaan lukuisten ruokakermojen ja jugurttien valikoimasta sen itselle sopivimman (Avola & Pentikäinen 2019, 182; Kärkkäinen 2017, 10). Valinnanvaraa on kauppahyllyjen lisäksi muun muassa harrastuksissa, ammateissa ja ajanviettotavoissa. Tämä johtuu Suomen muuttumisesta viimeisten vuosikymmenten saatossa maatalousyhteiskunnasta osaksi globaalia digimaailmaa. (Avola & Pentikäinen 2019, 182.) Nykymaailmassa korostuvatkin itsesäätelyn taidot sekä taito

vaikuttaa oman mielen sisältöihin. Vallitsevalla valintojen aikakaudella, jolla joudumme tekemään runsaasti valintoja, ovat tunteiden ristiriidat yleisiä mikä on yksi syy tunnetaitojen tärkeyden korostumiseen. (Kärkkäinen 2017, 11, 38.) Jatkuvasti muuttuvassa maailmassa emme voi hallita ulkoisia olosuhteita, mutta voimme oppia toimimaan erilaisten tilanteiden herättämien tunteiden kanssa (Sofia & Paloniemi 2022, 6–7).

3.3 Positiivinen psykologia

Positiivinen psykologia on psykologian tutkimushaara, joka tutkii sitä, mikä tekee ihmisen hyvinvoivaksi ja onnelliseksi. Positiivisen psykologian tutkimus pyrkii myös vastaamaan kysymykseen siitä, mitä onnellisuus oikeastaan on. (Avola & Pentikäinen 2019, 25.) Positiivinen psykologia ei nojaa positiiviseen elämänsenteesiin vaan tutkittuun tietoon. Puutteiden korjaaminen yhdessä ongelmakeskeisen lähestymistavan kanssa ei auta oppilaita kokonaisvaltaisesti. Tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla riski edellä mainittuun lähestymistapaan on kasvanut. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 21.)

Positiivinen pedagogiikka pohjautuu positiiviseen psykologiaan. Havainnointikyky, muistaminen ja oppiminen ovat kiistattomasti yhteydessä positiivisiin tunnetiloihin (Avola & Pentikäinen 2019, 25). Oppilaiden myönteiset tunteet, vahvuudet ja osallisuus ovat tärkeitä puhuttaessa positiivisesta pedagogiikasta. Toiminnan lähtökohtana ovat asiat, jotka luovat oppimisen iloa, kannattelevat oppilaita sekä edistävät oppimisen mielekkyyttä. Sosiaalisten suhteiden ja yhteisöjen merkitys korostuu, minkä takia osallisuuden ja osallistumisen käsitteet nousevat ensisijaisiksi. (Kumpulainen, Mikkola, Rajala, Hilppö & Lipponen 2014, 224–227.) Kaikki tunteet ovat yhtä tärkeitä, mutta ihmisille luontaisen negatiivisen vinouman vuoksi myönteisten tunteiden vaaliminen on ensiarvoisen tärkeää (Avola & Pentikäinen 2019, 149.)

Positiivisen pedagogiikan taustalla vaikuttaa muutama perusajatus, jotka pohjautuvat käsitykseen siitä, että oppilaan ja ympäristön vuorovaikutuksen tuloksena syntyy oppimista ja hyvinvointia. Kumpulainen ynnä muut (2014) ovat artikkelissaan ryhmitelleet nämä perusajatuksat viideksi kokonaisuudeksi. *Ensimmäisen perusajatuksen* mukaan myönteinen ja yhteisöllinen toimintakulttuuri vahvistaa sosiaalisia suhteita sekä tukee oppilaiden hyvinvointia ja oppimista. *Toinen perusajatus* korostaa oppilaan osallisuutta ja toimijuutta opetustyön lähtökohtana. Lapsi kuuluu erilaisiin sosiaalisiin toimintaympäristöihin ja hänet nähdään näissä ympäristöissä aktiivisena subjektina. *Kolmannen perusajatuksen* mukaan oppimisen ja hyvinvoinnin voimavaroina toimivat myönteiset tunteet. Oppilaiden kokonaisvaltaista oppimista voidaan edistää tunnistamalla, dokumentoimalla ja jakamalla kokemuksia sekä

tunnetiloja. *Neljäs perusajatus* pohjautuu vahvuuksien tunnistamiseen, joka on ajatuksen mukaan edellytys oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseen. Vahvuudet tunnistamalla voidaan muun muassa edistää oppilaiden myönteisiä käsityksiä itsestään sekä luottamusta omiin kykyihinsä. Viimeinen eli *viides perusajatus* näkee kasvatuskumppanuuden rakentuvan arvostavassa ja luottamuksellisessa vuorovaikutuksessa. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä, jonka tarkoituksena on tukea lapsen hyvinvointia. Lapsen kehityksen ulottuvuuksien ja mahdollisuuksien avaaminen niin vanhemmille kuin oppilaalle itselleenkin on positiivisen pedagogiikan näkökulmasta keskeistä. (Kumpulainen ym. 2014, 228–231.)

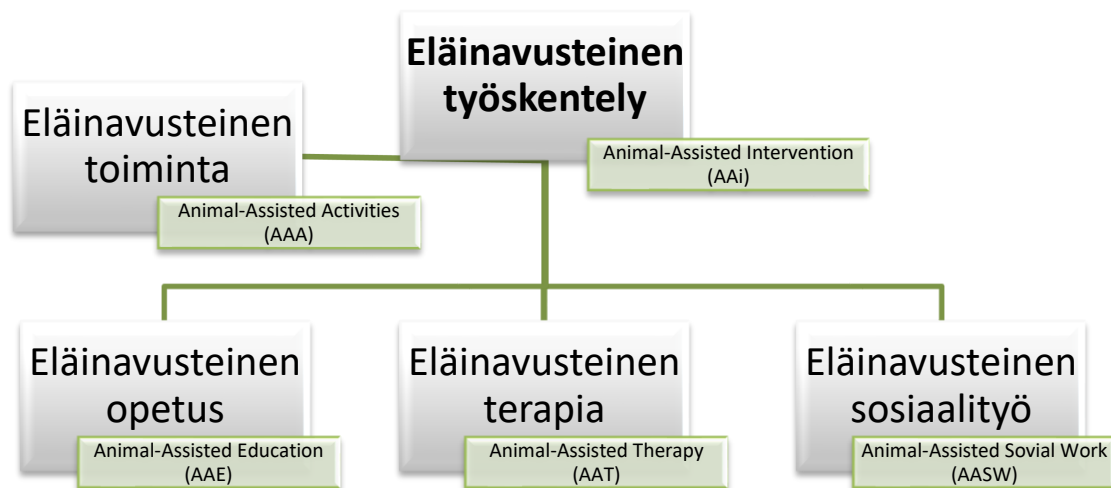
4 Eläinavusteinen työskentely

Green Care -toiminnalla edistetään luonto-, eläin- ja maatila-avusteisia palveluita sekä niiden käyttöönottoa. Green Care toimii yhteisenä käsitteenä ihmisen hyvinvointia ja elämänlaatua edistävälle maaseutu ympäristöön ja luontoon liittyvälle toiminnalle. Vaihtoehtoiset, kokemukselliset ja toiminnalliset tavat tulevat mahdollisiksi harjoiteltaessa valmiuksia ja taitoja eläimen avulla. (Kahilaniemi 2016, 17; Yli-Viikari & Haapasaari 2013, 99.) Eläinavusteisen työskentelyn määrittelyyn on olemassa useita eri tapoja (Kahilaniemi 2016, 20). Eläinavusteinen työskentely (Animal-Assisted Intervention, AAI) toimii kattoterminä eläinavusteiselle toiminnalle, terapialle ja opetukselle sekä sosiaalityölle (Kirman, Shah & Lauretti 2018, 198). Eläinavusteisen toiminnan (Animal-Assisted Activity, AAA) tarkoituksena on ihmisten hyvinvoinnin lisääminen. Ohjaajana toimiminen ei vaadi erityistä koulutusta eikä toiminta ole tavoitteellista. (Kahilaniemi 2016, 20.)

Eläinavusteinen terapia (Animal-Assisted Therapy, AAA) on tätä vastoin tavoitteellista ja vaatii ohjaajalta asianmukaisen koulutuksen. Käytettävään eläimeen perehtynyt opettaja voi puolestaan toteuttaa eläinavusteista opetusta (Animal-Assisted Education, AAE). (Ikäheimo 2013, 10–11.) Usein myös eläinavusteinen sosiaalityö (Animal-Assisted Social Work, AASW) luokitellaan yhdeksi eläinavusteisen toiminnan muodoksi. Luokittelu on monipuolista, sillä Suomessa tehtävä eläinavusteinen työskentely on hyvin laajaa. Eläinavusteinen työskentely on aina suunnitelmallista, tavoitteellista ja dokumentoitua, lukuun ottamatta eläinavusteista toimintaa. (Kahilaniemi 2016, 20–21.) Alla on esitelty eläinavusteisen työskentelyn jaottelu Kahilaniemeä (2016) ja Ikäheimoa (2013) mukaillen (kaava 1).

Kaava 1. Eläinavusteinen työskentely

Eläinavusteisen työskentelyn jaottelu Kahilaniemeä (2016) ja Ikäheimoa (2013) mukaillen.

4.1 Koira-avusteinen pedagogiikka

Koirilla ja ihmisillä on pitkä historia (Höök 2011a, 18). Kahilaniemen (2016, 18) mukaan ihmisen ja koiran välinen yhteistyö on alkanut jo noin 15000 vuotta sitten. Nykytiedon valossa ensimmäisiä ihmisten kanssa työskennelleitä eläimiä olivat koirat. Ihmiset ovat työskennelleet ja asuneet eläinten kanssa varhaisesta historiasta lähtien. Koiria on tarvittu muun muassa paimentamiseen, metsästykseseen, työntekoon, sotiin ja vahtimiseen. Historian saatossa ihmisten ja eläinten välinen suhde on kuitenkin muuttunut ja eläimistä on tullut yhä enemmän perheenjäseniä. (Ikäheimo 2013, 5; Klemetilä 2013, 15). Koiria käytetään terapiassa, kuntoutuksessa ja kasvatuksessa useimmissa maissa kotieläimistä eniten, sillä niitä on helppo kouluttaa työskentelemään tietynlaisissa olosuhteissa tuntemattomien ihmisten parissa (Höök 2011a, 23), mikä on myös yksi syy koira-avusteisen työskentelyn valikoitumisesta tähän tutkielmaan. Seuraavaksi esittelen tarkemmin koulukoira-toiminnan edellytyksiä ja perusperiaatteita.

Koulukoiralta vaaditaan tietynlaisia ominaisuuksia. Koulukoiran tulee olla pitkähermoinen, ihmisrakas, reipas sekä innokas oppija. Koiran täytyy myös olla terve ja rokotettu. On tärkeää, että ammattilainen testaa koiran soveltuvuuden ennen koulutukseen hakeutumista. (Järvi & Ikäheimo 2020, 22–23; Kahilaniemi 2016, 29.) Jotta koira voi työskennellä kouluissa on sen oltava koulutettu. Lisäksi koiran käsittelijän tulee olla alansa ammattilainen kentällä, jolle koira

on astumassa. (Höök 2011a, 39.) Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry pyrkii edistämään kaikkien kouluun pyrkivien koirien testausta ja koulutusta. Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry:n (2022) verkkosivuilla esitellään polku kasvatus- ja kuntoutuskoiraksi. Polku alkaa koiran soveltavuuskokeella ja päättyy diplomoituun koirakkoon. Välissä on muutama vaihe. Lämpäistyn soveltavuuskokeen jälkeen edessä on kymmenen opintopisteen laajuinen koira-avusteisen työskentelyn täydennyskoulutus. Koulutus antaa valmiuksia soveltaa koira-avusteisia metodeja asiakastyöhön. Täydennyskoulutuksesta siirrytään omatoimiseen harjoitteluun. Ennen viralliseksi kasvatus- ja koulutuskoiraksi diplomoitumista edessä on vielä työnäyttö. Työnäytössä tuomarit saapuvat seuraamaan etukäteen suunniteltua työskentelytilannetta. (Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry 2021.)

Eläinavusteisella interventiolla tarkoitetaan toimia, jotka on suunniteltu vastaamaan spesifisti tietyn henkilön tai ryhmän tarpeisiin. Jotta kyseessä on eläinavusteinen interventio, on intervention toteuttajan oltava lain mukaan vastuussa toiminnasta. Toteuttajana voi täten olla kouluissa esimerkiksi opettaja tai koulupsykologi. (Höök 2011a, 39.) Kahilaniemen (2016, 23) esittelemän mallin mukaan eläinavusteinen interventio tapahtuu ammattilaisen mahdollistamana niin että koira toimii ammattilaisen työparina. Prosessissa mahdollistetaan henkilön osallistuminen toimintaan, suoriutumisen toiminnassa sekä täten taitojen kehittyminen. Eläinavusteisen intervention pohjana on osallistujan tahto. (Kahilaniemi 2016, 23.) Tätä tutkielmaa pääsin seuraamaan yhteensä seitsemää koira-avusteista interventiota, jotka oli suunniteltu yläkoulun oppilaiden tunnetaitojen tukemiseen ja jotka toteutettiin kokeneiden erityisopettajien toimesta. Näistä lisää myöhemmin kappaleessa 6.2.

4.2 Aikaisempi tutkimus

Eläinavusteisesta työskentelystä löytyy runsaasti aikaisempaa tutkimusta (Järvi & Ikäheimo 2020, 8), mutta tukea tarvitsevien oppilaiden ja tunnetaitojen näkökulmasta tutkimusta löytyy melko niukasti. Eläinavusteisia interventioita kasvatuksen ja koulutuksen näkökulmasta on tutkittu muutoinkin vähemmän kuin esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon kontekstissa (Hautamäki, Ramadan & Vilhunen 2021, 9). Alle olen koonnut kansainvälisiä ja suomenkielisiä tutkimuksia koira-avusteisesta pedagogiikasta joko erityisopetuksen tai tunnetaitojen harjoittelun näkökulmasta. Aloitan tarkastelun kansainvälisestä tutkimuksesta ja etenen suomenkielisten pro gradu -tutkielmien esittelyyn.

Höök (2011a, 36) esittelee teoksessaan koiran osallisuuden hyötyjä autismikirjoilla olevien, masennuksesta kärsivien sekä psykoosien ja ahdistuksen kanssa kamppailevien lasten kanssa

työskennellessä. Autismikirjoilla olevien lasten kohdalla on hänen mukaansa koettu useita onnistumisia. Lapsi oppii ensin tulkitsemaan koiran signaaleja ja tarpeita ja tästä jatkeena heidän kommunikaationsa muiden ihmisten kanssa kehittyy. Masennuksen kohdalla on voitu havaita koiran läsnäolon helpottavan vaikeista aiheista puhumista. Koira antaa elekielellään välitöntä palautetta, mikä helpottaa lasta kiinnittämään huomiota omiin tapoihinsa reagoida. Psykoosien ja ahdistuksen äärellä koira auttaa puolestaan luomalla luottamusta henkilökunnan ja lapsen välille, mikä on oleellista hoidon kannalta. (Höök 2011a, 36.) Hyvin vakavienkin ongelmien kanssa kamppailevat lapset ovat siis Höökin (2011a) mukaan hyötyneet koiran osallisuudesta.

Kirnan, Shah ja Lauletti (2018) tutkivat artikkelissaan koira-avusteisen lukuohjelman vaikutuksia erityisopetuksen pienluokassa. He toteuttivat tutkimuksensa tapaustutkimuksena havainnoimalla luokkaa lukuvuosina 2013–2014 ja 2014–2015 sekä haastattelemalla lukuohjelmaan osallistuneita opettajia keväällä 2015 ja keväällä 2016. Tutkimuksen aikana koira vieraili koulussa 13 kertaa. Tutkimustulokset osoittivat positiivisen käyttäytymisen lisääntyvän ja negatiivisen vähenevän koiran vierailujen aikana. Lisäksi erityisopetuksen oppilaiden motivaatio nousi, tehtäviin keskittyminen parani ja he saivat tukea itsevarmuuteen ja itsetuntoon. Koiralla oli myös rauhoittava vaikutus erityisoppilaisiin. (Kirnan ym. 2018, 213.) Tutkimustuloksia tuki vahvasti aiempi englanninkielinen tutkimus.

Daly ja Suggs (2010, 109) selvittivät kyselyn avulla opettajien suhtautumista lemmikkieläinten käyttöön koulussa sekä eläinten käytön vaikutuksia luokkatilassa. Suurin osa opettajista suhtautui positiivisesti lemmikkieläinten käyttöön luokkatilassa ja heillä oli siitä positiivisia kokemuksia. 75 opettajan vastauksen pohjalta voitiin todeta koirien käytön alakoulussa edistävän sosioemotionaalisia ja käyttäytymiseen liittyviä hyötyjä. Dalyn ja Suggsin (2010, 109) mukaan olisi kaikkien edun mukaista tuoda lemmikkieläimiä vielä entistä enemmän luokkatiloihin lasten suuren yhteiskunnallisen arvon vuoksi.

Suomessa eläinavusteinen työskentely on kehittynyt viime vuosikymmenen aikana valtavasti (Järvi & Ikäheimo 2020, 8), minkä vuoksi suomenkielistä tutkimusta aiheesta on tärkeää saada lisää. Etenkin yliopisto opiskelijat ovat selvästi huomanneet aiheen ajankohtaisuuden, sillä koira-avusteisesta pedagogiikasta on tehty useita pro gradu -tutkielmia. Esittelen seuraavaksi kolme työtä, joiden aiheet ovat lähellä tämän tutkielman aihetta ja joiden tulokset sekä jatkotutkimusehdotukset tukevat tutkielmani aiheen valintaa.

Repo (2020) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan koulukoira-avusteista tunnetukea. Tutkimus toteutettiin 19 oppilaan ryhmässä ja tutkimuksen pohjalta ilmeni tarve koira-avusteiselle pienryhmätoiminnalle. Repo (2020) pohti tutkielmassaan pienemmän ryhmäkoon mahdollisesti helpottavan koira-avusteista työskentelyä sekä tukea tarvitsevien oppilaiden mahdollisesti hyötyvän koira-avusteisesta tunnetuesta eniten. Tunnetaitojen kohdalla tulokset olivat pääosin positiivisia. Myös Seppälä (2022) tutki pro gradu – tutkielmassaan koira-avusteisen opetuksen vaikutuksia oppilaiden tunnetaitojen kehitykseen. Hänen tutkielmansa mukaan koira-avusteinen tunnekasvatus sopii etenkin sellaisille oppilaille, joilla on vaikeuksia tunnepuolella tai keskittymisessä.

Lisäksi Ahonen (2013) tarkasteli Pro Gradu -tutkielmassaan teemahaastattelun ja havainnoinnin avulla koulukoiran yhteyttä erityisluokan sosiaaliseen ilmapiiriin. Tutkimukseen osallistui yläkouluikäisiä oppilaita, erityisopettaja sekä yhden oppilaan vanhempi. Hänen keskeisimpiä tuloksiaan olivat koiran toimiminen tietynlaisena ”jäänmurtajana” sosiaalisissa tilanteissa, luokkailmapiirin kehittyminen nopeammin hyväksi, koirien vaikutus tunnelmaan tuomalla siihen iloa ja rentoutta sekä koirien tarjoama emotionaalinen tuki. Edellä suorittamani tarkastelu aikaisemmasta tutkimuksesta valottaa tutkimuskenttää, jolle olen työlläni astumassa. Se, mitä uutta oma näkökulmani aiheeseen tuo ja mitkä ovat tämän tutkielman päämäärät selviävät seuraavassa luvussa.

5 Tutkimustehtävä

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten koira vaikuttaa tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetaitojen käsittelyyn ja millaisia keinoja erityisopettajilla on tunnetaitojen käsittelyyn koira-avusteisesti. Tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetaitojen tukeminen koira-avusteisen pedagogiikan avulla on luonteva lisä jo tehtyjen tutkimusten rinnalle, sillä ilmiön potentiaali on huomattu, mutta aihe on vähän tutkittu. Ilmiö on ajankohtainen kasvavien mielenterveysongelmien (NAMI 2022), viimeaikaisten kriisien (MIELI ry 2022c), muuttuvan maailman (Opetushallitus 2014, 18; Avola & Pentikäinen 2019, 182; Kärkkäinen 2017, 10) ja tunnetaitojen harjoittelun kasvavan trendin vuoksi (MIELI ry 2022a). Aihetta onkin mielekästä tutkia nimenomaan erityispedagogiikan näkökulmasta, sillä koira-avusteisuuden hyödyt on huomattu etenkin tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla (Ahonen ym. 2014, 132–133). Tutkimustehtävä on muotoiltu tutkimuskysymyksen muotoon, sillä kysymyksiin on helpompi vastata (Kananen 2014, 27). Tutkimusongelman pohjalta syntyi kaksi tutkimuskysymystä:

1. Miten koira vaikuttaa tukea tarvitsevien oppilaiden työskentelyyn tunnetaitojen parissa?
2. Millaisia keinoja erityisopettajilla on tunnetaitojen käsittelyyn koira-avusteisesti?

Seuraavassa luvussa (luku kuusi) esittelen tutkielmani tutkimusmenetelmän eli keinot, joilla olen etsinyt vastauksia tutkimuskysymyksiini (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 242). Tutkimusmenetelmän avulla tutkimuksen tuloksista saadaan johdettua aineistoon kätkeytyneet havainnot (Alasuutari 2011, 82). Luku pitää sisällään tiedonkeruumenetelmät ja niiden vaiheet, osallistujien ja aineiston hankinnan esittelyn sekä aineiston käsittelyssä ja analyysissä käyttämäni tekniikat.

6 Tutkimusmenetelmä

Tämä pro gradu -tutkielma on lähtökohdiltaan empiirinen eli kokemusperäinen. Kyseessä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joten keskeistä on aineiston keräämis- ja analyysimetodit sekä näiden tarkka selostus ja kuvailu. Laadullisen tutkimuksen avulla olen pyrkinyt ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä syvällisesti. Tarkoitukseni ei ole saavuttaa yleistyksiä, vaan selvittää, mistä tutkittavassa ilmiössä on kyse. Keskeistä on myös se, miten valitut metodit ohjaavat suorittamaani tarkastelua. Lisäksi empiirisen tutkimuksen luonteeseen kuuluen yksittäisten ihmisten henkilöllisyys on häivytetty eivätkä he ole tunnistettavissa. (Kananen 2014, 18; Tuomi & Sarajärvi 2009, 20–22).

Alasuutarin (2011, 39) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on kaksi keskeistä vaihetta, jotka ovat havaintojen tuottaminen ja selittäminen. Havaintojen tuottamisessa on tarkoitus keskittyä olennaiseen ja yhdistellä havainnoista kokonaisuuksia. Havaintojen selittämisessä tärkeää on puolestaan viitata aikaisempaan tutkimukseen sekä teoreettiseen viitekehykseen. (Alasuutari 2011, 39.) Kvalitatiivinen päättely eteneekin yleensä yksittäisistä havainnoista tuloksiin eli päättely on induktiivista (Kananen 2014, 20) kuten myös tässä pro gradu -tutkielmassa. Esittelen seuraavaksi yksityiskohtaisemmin tähän tutkielmaan valikoituneita tutkimuksellisia viitekehyksiä.

6.1 Tapaustutkimus

Laadullisen tutkimuksen alakategorioista tässä tutkielmassa on kyse tapaustutkimuksesta. Tapaustutkimuksessa tarkastellaan usein jotakin ilmiötä, joko pienen tapausjoukon tai vain yhden tapauksen näkökulmasta. Se on tarkka ja perusteellinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tapaustutkimuksen avulla voidaan esimerkiksi laajentaa tai täsmentää aiemmin tehtyjen havaintojen ja ideoiden antia. (Laine, Bamberg & Jokinen 2008, 9, 20, 26.) Tutkielmassani ollaan kiinnostuneita tietystä ilmiöstä tietynä ajankohtana eikä niinkään muutoksesta. Havainnot ilmiöstä tapahtuvat konkreettisessa vuorovaikutustilanteessa ihmisten fyysisessä ympäristössä. Lähtökohtien perustana toimivat ihmisten ja ympäristön monipuolinen havainnointi sekä haastattelut. Toiminnan mekanismit, prosessit ja dynamiikka nähdään tärkeänä tietolähteenä. (Koppa 2021; Laine ym. 2008, 30.) Pyrkimyksenäni onkin ollut ymmärtää ja tulkita yksittäisiä tapauksia kontekstissaan luoden tietoa ilmiöön liittyvästä toiminnasta.

Tapaustutkimus ei pysty poissulkemaan sosiaalisen elämän kompleksisuutta, kuten ei pysty mikään mukaan yksittäinen laadullisen tutkimuksen muoto. Koko tutkimusprosessin ajan on pidettävä mielessä kysymykset asian oikein ymmärtämisestä, tulkinnan vastaamisesta tavoitteisiin sekä asioiden kuvaamisesta sellaisena kuin ne ovat. Tapaustutkimus pyrkii vastaamaan tähän kompleksisuuteen triangulaatiolla. Triangulaation nähdään sisältävän eräänlaisia syklejä, jotka toimivat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Aiempi tietämys ilmiöstä, tutkimusongelma ja itse tapaus muodostavat syklin. Aiempi tietämys ja sen pohjalta muodostunut alustava tutkimusongelma nimittäin määrittävät tutkimuskohdetta ja -kysymyksiä. Lisäksi aineisto, käytetyt menetelmät sekä tapaus tutkimuskohteineen ja -kysymyksineen muodostaa syklin, sillä tutkimuskohde ja -kysymykset määrittävät mitkä ovat tärkeitä menetelmiä ja aineistoja. (Laine ym. 2008, 9, 20, 26; Hirsjärvi ym. 1997, 123–124.)

Aiheen rajaus on olennainen osa tapaustutkimusta. On tärkeää muistaa, että tapaus ja tutkimuskohde ovat eri asioita. Ei siis riitä, että on tapaus, jota tutkitaan, vaan näkökulma on rajattava tarkkaan. Valintojen teko kuuluu oleellisesti tutkimuksen tekoon ja myös aiheen rajaaminen on valintojen tekoa. Tärkeintä on, että tutkija pystyy perustelemaan tekemänsä rajaukset sekä tiedostaa valintojensa rajoitukset. Usein onkin parempi tutkia syvemmin tarkasti rajattua aihetta kuin pintapuolisesti laajempaa aihetta. (Malmsten 2008, 58, 73). Tässä tutkielmassa tapauksena on koira-avusteinen erityispedagogiikka, ja näkökulmaksi olen rajannut rajautunut tunnetaidot. Tarkastelen näkökulmaa koiran vaikutuksina tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetyöskentelyyn sekä erityisopettajien käyttäminä keinoina koira-avusteisen tunnetyöskentelyn parissa.

Kysymys tapaustutkimuksen yleistettävyydestä ei ole yksiselitteinen. Yleistäminen ei ole tapaustutkimuksessa päämääränä, vaan keskeisempää on tarjota lukijalle uusia lähestymiskulmia tarkasteltavaan ilmiöön. Tutkijoilla on erilaisia käsityksiä tapaustutkimuksen yleistettävyydestä. Tapaustutkijoiden puolestapuhujat eivät näe relevanttina tehdä tarkkaa kahtiajakoa yksittäistapausten ja yleistämisen välillä, vaan näkevät näiden välillä jatkumon. Osa tutkijoista on puolestaan sitä mieltä, että yleistäminen on lähes mahdotonta tapaustutkimuksen avulla. (Alasuutari 2011, 234–235) Tässä tapaustutkimuksessa tukeudutaan ajatukseen luonnollisesta yleistämisestä. Sen mukaan tarkka ja perusteellinen tapaustutkimuksen teko ja kuvaus mahdollistaa lukijalle vertaamisen omiin kokemuksiinsa, mikä johtaa lukijan henkilökohtaiseen ymmärtämiseen ja yleistämiseen. Monipuolinen aineisto, tutkimuksen vaiheiden läpinäkyvä kuvaus sekä uskottavasti tehty tulkinta voi siis

tämän näkemyksen mukaan johtaa tarvittavaan yleistykseen, jonka lukija itse tekee. (Leino 2008, 216; Laine ym. 2008, 30–31.)

6.2 Tiedonkeruumenetelmät

Tiedonkeruumenetelmistä olen käyttänyt tässä pro gradu -tutkielmassa haastattelua ja havainnointia, jotka ovat tapaustutkimuksen perusmenetelmiä. Laadullisen tutkimuksen piirissä havainnointia pidetään haastattelun ohella toisena yleisimmistä tiedonkeruumenetelmistä. (Hirsjärvi ym. 1997, 181, 202). Käytän havainnointia ja haastattelua rinnan, mikä on yleinen käytäntö laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimusasetelma on melko vapaa, minkä vuoksi havainnoinnin ja haastattelun käyttö on luontevaa. (Tuomi & Sarajärvi 2008, 62.)

Tuomen ja Sarajärven (2018, 93) mukaan havainnointi on aineiston analyysia ajatellen yksinään melko haasteellinen aineistonkeruumenetelmä. Heidän mukaansa havainnoinnin yhdistäminen johonkin toiseen aineistonkeruumenetelmään on usein hyvin antoisaa. Haastattelun ja havainnoinnin yhdistäminen voi olla hyvinkin hedelmällistä haastattelun tarjotessa tietoa siitä mitä yksittäiset henkilöt ajattelevat havainnoistaan, kun taas havainnointi tarjoaa autenttista tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Hirsjärvi ym. 1997, 201). Seuraavaksi esittelen tarkemmin haastattelun ja tieteellisen havainnoinnin peruseriaatteita ja menetelmiä.

6.2.1 Haastattelu

Kuten Hirsjärvi & Hurme (2010, 11) teoksessaan esittävät, haastattelu on tutkimusmenetelmänä yksi tiedonhankinnan perusmuodoista. Haastattelut auttavat tuomaan kuuluviin haastateltavien äänet sekä näkemään heidän henkilökohtaisen näkökulmansa. Haastattelut toimivatkin apuna ihmisten erilaisille asioille antamien merkitysten tarkastelussa. Etuna tässä tutkimusmenetelmässä on ennen kaikkea joustavuus (Hirsjärvi ym. 1997, 194). Tutkija voi nimittäin tarpeen tullen esimerkiksi toistaa kysymyksen, esittää tarkentavia kysymyksiä tai esittää kysymykset tilanteeseen sopivassa järjestyksessä. Lisäksi tutkija voi sanotun ohella kiinnittää huomiota siihen, miten se sanotaan, jolloin aiheesta voi nousta esiin erilaisia merkityksiä ja motiiveja. Tutkijaa tarvitsee yleensä puhetta ymmärtääkseen kentällä havaitsemaansa toimintaa ja tapahtumia. Keskustelut auttavat ymmärtämään ilmiötä syvällisesti sekä vastaamaan tutkimuskysymyksiin mielekkäästi. (Hirsjärvi & Hurme 1980, 28, 34; Tuomi & Sarajärvi 2009, 62–65; Huttunen & Homanen 2017, 136.)

Tässä pro gradu -tutkielmassa käytän haastattelun muodoista puolistrukturoitua yksilöhaastattelua ja vielä tarkemmin teemahaastattelua. Teemahaastattelun avulla käydään läpi ennalta laaditut teemat. Tutkija voi kuitenkin vaihdella kysymysten järjestystä ja muotoilua. Haastattelussa on siis lyöty lukkoon jokin aihe ja näkökulma, mutta tiukkoja raameja ei ole. (Ruusuvoori & Tiittula 2009, 11–16). Teemahaastattelun tarkoituksena on saada tiedonantajilta merkityksellisiä vastauksia (Tuomi & Sarajärvi 2002, 88). Loin haastattelurungon (liite 1) tutkimustehtävän ja tutkimuksen viitekehyksen pohjalta. Haastattelurungolla tarkoitan teemojen pohjalta muodostuneita haastattelukysymyksiä, jotka toimivat muistilistana haastattelutilanteessa (Hirsjärvi & Hurme 1980, 55). Ennen haastattelujen suorittamista, ohjaajani tarkasti ja hyväksyi luomani haastattelurungon.

6.2.2 Tieteellinen havainnointi

Havainnointi on yksi vanhimmista tiedonkeruumenetelmistä. Havainnoinnin avulla ilmiöstä saadaan monipuolista, välitöntä ja suoraa tietoa. (Hirsjärvi ym. 1997. 202.) Tieteellinen havainnointi kuitenkin eroaa arjen havainnoista. Se on kriittisempää, järjestelmällisempää ja suunnitellumpaa kuin arjessa tehdyt havainnot. Tieteelliseen havainnointiin kuuluu itse havainnot eli tutkimuskohteet, havainnointi eli aineiston kerääminen sekä havainnollistaminen eli uuden tiedon tuominen päivänvaloon. Havainnot toimivat ikään kuin johtolankoina, joiden avulla pyrimme näkemään yksittäisiä havaintoja syvemmälle. (Vilka 2006, 5; Alasuutari 2011, 59.) Valitsin toiseksi tiedonkeruumenetelmäksi havainnoinnin, sillä haastattelut tarjoavat tietoa yksittäisten henkilöiden todellisuuksista. Vaikutuksista ja keinoista puhuttaessa ajattelin havainnoinnin voivan tarjota minulle arvokasta hiljaista tietoa. Vilkan (2006) mukaan hiljaisella tiedolla tarkoitetaan tekemällä, harjaantumalla ja aistimalla kerättyä tietoa.

Tekemiimme havaintoihin liittyy aina esitieto, jonka pohjalta keräämme ja tulkitsemme uutta tietoa. Tieteellisessä tutkimuksessa tehtyjä havaintoja tarkastellaan kriittisesti peilaten esitietoon. Näin tutkija voi havaita ilmiöitä ja asioita, jotka eivät ole suoraan havaittavissa vaan niin sanotusti ”piiloisina”. Maailma, jossa elämme, on kaikille ihmisille sama, mutta ihmiset elävät vaihtelevissa todellisuuksissa. Tutkijan tulee tiedostaa tämä tosiasia ja pyrkiä ottamaan etäisyyttä totutusta. (Vilka 2006, 11–13.) Havainnoissaan tutkija tekee aina valintoja niin hyvässä kuin pahassa. Tietoisesti tehdyt valinnat, jotka pohjautuvat teoriaan ovat suotuisia tutkimuksen kannalta, sillä ne auttavat keskittymään havainnoissa tutkimuksen kannalta olennaisiin asioihin. Kielteisiä ovat puolestaan tiedostamattomat valinnat, jotka suuntaavat

havaintomme tuttuihin asioihin ja poissulkevat ”piiloisten” havaintojen toteutumisen. (Hirsjärvi ym. 1997, 202–203.)

Havainnointimenetelmistä tässä tutkielmassa toimii osallistuva havainnointi. Osallistuvan havainnoinnin tarkoituksena on ilmiön tarkastelu siten, että elää ilmiön kanssa. Tutkija on siis aktorina eli toimijana yhteisön toiminnassa. Osallistavassa havainnoinnissa osallistumisen aste voi vaihdella. Roolini havainnoijana oli osallistuja, joka havainnoi. Tutkittaville oli siis alusta asti selvää, että olin ryhmässä tekemässä havaintoja. Osallistuin ryhmien normaaliin kouluarkeen ja tarkkaavaisuuteni kohdistui ennalta rajattuihin kohteisiin. (Hirsjärvi, ym. 1997, 206.)

6.3 Osallistujat ja tutkimusaineisto

Kuten jo edellä on käynyt ilmi, laadullisena tutkimuksena tämä työ ei pyri tilastollisiin yleistyksiin. Tarkoitukseni on kuvata tutkittavaa ilmiötä ja saada siitä lisää tietoa. Tärkeää onkin, että tutkimukseen osallistujat tietäisivät mahdollisimman paljon tutkittavasta ilmiöstä ja heillä olisi kokemusta asiasta. Osallistujat tulee täten valita huolella ja harkitusti. Kyseessä on niin sanottu eliittiotanta, eli tutkimuksen tiedonantajiksi valikoituivat vain henkilöt, joilla oletin olevan tietoa tutkittavasta ilmiöstä ja tutkimusjoukko on pieni. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98–99.) Valikoituneita henkilöitä oli lopulta kaksi. Jouduin karsimaan kaksi potentiaalista tiedonantajaa, sillä toinen heistä ei parhaillaan työskennellyt koulussa eikä kyseisellä koirakolla ollut taustallaan koira-avusteisuuden koulutusta. Toisen potentiaalisen tiedonantajan kohdalla ongelmaksi koitui kaupungin monimutkainen tutkimuslupahakuprosessi. Seuraavaksi kerron valikoituneista tiedonantajista tarkemmin.

Tähän tutkielmaan valikoitui lopulta siis kaksi erityisopettajaa. Toinen heistä oli erityisluokanopettaja ja toinen laaja-alainen erityisopettaja. Molemmilla erityisopettajalla oli monipuolinen opetusura taustallaan, ja he olivat kumpikin työskennelleet koiran kanssa jo useamman vuoden. Kumpikin oli myös suorittanut opintoja koira-avusteisesta pedagogiikasta ja he kehittivät toimintaansa jatkuvasti. Erityisluokanopettajaan sain yhteyden sattumalta toimiessani perusopetuksen kentällä. Laaja-alaiseen erityisopettajaan sain puolestaan yhteyden sosiaalisen median ilmoituksen avulla erään suljetun ryhmän sivuilla. Kummallakin tiedonantajalla oli siis runsaasti kokemusta aiheesta sekä tietoa tutkittavasta ilmiöstä.

Erityisluokanopettajan haastattelun ja hänen pitämiensä koira-avusteisten oppituntien seurannan suoritin alkukevästä 2022. Havainnoin oppitunteja kahtena päivänä. Ennen

varsinaista aineistonkeruuta kävin tutustumassa erityisluokanopettajaan ja hänen luokkaansa päivänä, jolloin koira ei ollut mukana. Juttelin opettajan ja koulunkäynninohjaajan kanssa sekä seurasin tuntityöskentelyä kahden oppitunnin (kaksi tuntia 30 minuuttia) ajan. Tämän lisäksi sain opettajalta tietoa eläinavusteisesta pedagogiikasta ja pääsin tapaamaan koiran pientilassa. Seurattavia oppitunteja kertyi yhteensä viisi. Erityisluokanopettaja oli järjestänyt päivän niin että hän pystyi pitämään koiratuokioita pientilassa pienen oppilasmäärän kanssa.

Ensimmäisenä havainnointipäivänä opettaja piti kaksi tunne- ja turvataitoryhmää, joihin kumpaankin osallistui kolme erityisen tuen oppilasta. Oppilaat olivat seitsemännen ja kahdeksannen luokan oppilaita. Tämän lisäksi hän piti yhden koiratuokioin kahdelle oppilaalle niin, että kumpikin sai osallistua tuokioon vuorollaan. Tämä järjestyi käytännössä siten, että toinen oppilaista pääsi koiratuokioon oppitunnin ensimmäisellä puoliskolla ja toinen oppilas oppitunnin toisella puoliskolla. Toisena havainnointipäivänä seurattavana oli myös kolme koiratuokiota, joista kaksi oli samoja tunne- ja turvataitoryhmiä kuin edelliselläkin havainnointikerralla, mutta osallistuvia oppilaita oli tällä kertaa yhteensä seitsemän kuuden sijaan. Lisäksi seurasin yhtä koiratuokiota, joka koostui opettajan ja yhden oppilaan kävelystä koiran kanssa. Toisen havainnointipäivän päätteeksi haastattelin erityisluokanopettajaa.

Laaja-alaisen erityisopettajan haastattelun ja hänen pitämiensä koira-avusteisten oppituntien havainnoimisen suoritin puolestaan loppukeväästä 2022. Saavuin koululle hyvissä ajoin ja sain rauhassa tutustua opettajaan ja koiraan. Käytimme koiran myös lenkillä, jonka lomassa ehdimme käydä perusasioita aiheesta läpi. Seurattavia oppitunteja kertyi yhteensä kaksi. Ensimmäisenä havainnointipäivänä laaja-alainen erityisopettaja piti liikuntatunnin kahdelle erityisen tuen oppilaalle ja toisena päivänä tunnetaitotunnin seitsemännen luokan oppilaille. Liikuntatunnilla koiran tehtävänä oli toimia oppilaille tunnetukena. Tunnetaitotunnille osallistui 18 oppilasta, joista seitsemän kuului tehostetun tuen piiriin. Seuraavaksi kerron tarkemmin, miten käsittelin keräämäni havainnointi- ja haastatteluaineistot sekä miten analysoin käsittelemäni tutkimusaineiston.

6.3.1 Aineiston käsittely

Nauhoitin tekemäni haastattelut. Nauhoitus toimi muistiapuna sekä tulkintojen tarkastamisen välineenä. Nauhoituksen avulla haastattelusta saadaan siis tarkempaa ja monipuolisempaa tietoa. Nauhoitettujen haastatteluiden avulla suoritin litteroinnin eli muutin haastattelut kirjoitettuun muotoon. Litterointi on välttämätöntä aineiston analyysin kannalta sillä se muodostaa tutkimusaineistoa. Litteroinnin muotoon vaikuttaa tutkimusongelma. (Hirsjärvi ym. 1997, 2010.) Tässä tutkielmassa tarkastelen koira-avusteisen pedagogiikan vaikutuksia sekä käytännön keinoja puheen ja toiminnan avulla. Analyysissa tarkastellaan siis kenttätöön lisäksi haastatteluissa puhuttuja sisältöjä. Tämän vuoksi litterointi tapahtuu sanatarkasti. Litteroinnin yhteydessä muutin tutkimukseen osallistuneiden erityisopettajien sekä heidän koiriensa nimet peitenimiksi eli pseudonyymeiksi anonymiteetin takaamiseksi. Erityisopettajien ja koirien pseudonyymit on esitelty alla olevassa taulukossa (taulukko 1).

Taulukko 1. Pseudonyymit

Erityisopettajien ja koulukoirien pseudonyymit

Havainnointikerrat	1 ja 2	3 ja 4
Erityisopettajien pseudonyymit	Kerttu	Saana
Koirien pseudonyymit	Musti	Bruno

Laadullisesta tutkimusaineistosta puhuttaessa tuleekin aina muistaa yksityisyyden suoja. Tutkimukseen osallistuneita ei saa tunnistaa aineistosta eikä tutkimustekstistä. (Vilka 2006, 116.) Pseudonimien avulla aineiston käsittely selkeytyy, haastateltavien anonymiteetti säilyy ja lukijalle selviää mitkä aineisto-otteet ovat samalta haastateltavalta. Haastateltavien lisäksi litteroinnista tulee muuttaa muun muassa paikkakunnat, ihmisten nimet sekä työpaikat. (Ruusuvoori & Nikander 2017, 427–430.) Haastattelut kestivät yhteensä noin 90 minuuttia ja litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 13 sivua.

Havainnoinnin dokumentointikeinona toimi tässä tutkielmassa havainnointipäiväkirja. Havainnointia ei voida pitää tieteellisenä ilman dokumentointia. Koska tiesin mitä tulen havainnoimaan, pystyin luomaan päiväkirjaan etukäteen struktuurin tutkimusongelmien pohjalta. Havainnointipäiväkirjan avuksi tein kenttätöskentelystä muistiinpanoja, jotta

tapahtumat ja niiden yksityiskohdat eivät päässeet unohtumaan. (Kananen 2014, 65–69; Huttunen & Homanen 2017, 132.) Struktuurin avulla muistiinpanojen tekeminen tekemistäni havainnoista oli selkeää. Selkeiden muistiinpanojen pohjalta kirjoitin heti kunkin havainnointipäivän jälkeen havainnointipäiväkirjaa, jonka lopulliseksi pituudeksi tuli 12 sivua.

6.3.2 Analyysimenetelmä

Analyysimenetelmänä tässä pro gradu -tutkielmassa toimii aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Nimensä mukaisesti aineistolähtöistä sisällönanalyysiä ohjaa aineisto, ei teoria. Teoria koskee näin ollen lähinnä metodologiaa. Suhteessa tiedettyyn tietoon ja teoriaan tutkittavasta ilmiöstä aineistonhankinta on vapaata. Tärkeää on, ettei analyysi jää vain järjestetyn aineiston muotoon vaan sen pohjalta muodostetaan mielekkäitä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103; Tuomi & Sarajärvi 2018, 108–111.)

Haastattelujen analyysissä tarkoituksena on tehdä havainnoitua toimintaa ymmärrettäväksi (Huttunen & Homanen 2017, 149). Lähdin liikkeelle havaintojen yhdistämisestä eli pelkistämisestä. Pelkistämisen tavoitteena oli siirtyä yksittäistapauksista yleisempään tasoon sekä tehdä havaintoaineisto helpommin hallittavaksi. Pelkistäminen lähti liikkeelle ryhmittelystä, jonka jälkeen yhdistin havaintoja havaintojoukoiksi. (Vilkkä 2006, 81–83.) Kuten Vilkkä (2006) teoksessaan esittelee, yhdistelemällä havaintokohteesta tehtyjä uniikkeja havaintoja on tarkoituksena muotoilla koko tutkimusaineiston kannalta pätevä sääntö tai sääntörakenne, mikä oli myös oma pyrkimykseni.

Tuomi ja Sarajärvi (2018) ovat teoksessaan erotelleet aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheet tarkasti. Ensimmäisenä vaiheena on aiheen rajaaminen, joka johti tämän tutkielman kohdalla koira-avusteisen erityispedagogiikan vaikutusten sekä erityisopettajan käyttämien keinojen tarkasteluun tunnetaitojen äärellä. Toisena vaiheena on aineiston erottelu eli ryhmittely ja kolmantena teemoittelu. Samaan ryhmään kuuluvista ilmauksista muodostuivat alateemat. Samankaltaiset alateemat muodostavat puolestaan yläteemoja, joiden pohjalta muovautuvat pääteemat. Pääteemojen pohjalta saadaan lopulta muodostettua tutkimustehtävään yhteydessä oleva yhdistävä teema. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104–105, 123–125.) Alla olevassa taulukossa (taulukko 2) on esimerkki alateemojen muodostumisesta. Tässä tutkielmassa aineiston ryhmittelyjen pohjalta muodostui yhteensä viisi pääteemaa. Viimeisenä vaiheena on yhteenvedo edellisten vaiheiden pohjalta.

Taulukko 2. Esimerkki aineiston analyysistä

Alateema	Yhdistävä tekijä	Esimerkki haastattelusta	Esimerkki havainnointipäiväkirjasta
Koira siltana	Pohdinnasta konkretiaan koiran avulla	<i>”Et taas sen havainnoinnin kautta siihen niiku itse asiaan.”</i>	Koiran avulla sanoitettiin tunteita.
Synnyttää keskustelua	Keskustelua syntyä havainnoimalla koiraa	<i>” (...) kun lähetään sitä koiran tunnetilaa ja niiku niitä asioita tarkastelemaan ni sieltä pääsee ihmisen tunteisiin ja sitä kautta se keskustelu lähtee niiku aika luontevastikki liikkeelle (...)”</i>	Opettaja kyseli oppilailta Brunon reaktioista ja he yhdessä pohtivat millä mielellä Bruno eri esineisiin suhtautui.
Huomio koirassa	Koiran läsnäolo purkaa jännitettä	<i>” (...) huomio kiinnittyy koiraan eikä sitten niiku oppilaisiin ni sitte seki tekee ehkä puhumisesta helpompaa.”</i>	Kahdenkeskeisyyden intensiteetti ei tuntunut painostavalta, sillä koira toimi jäänmurtajana.

Yksityiskohtaisemmin kuvattuna prosessi alkoi havainnointipäiväkirjan kirjoittamisesta sekä haastattelujen litteroinnista, jonka jälkeen perehdyin huolella aineistoon. Miles ja Huberman (1994) esittelevät teoksessaan aineiston resudoinnin, klusteroinnin sekä abstrahoinnin, joiden pohjalta etenin sisällönanalyyysissa. Aineistoon perehtymisen jälkeen vuorossa oli aineiston pelkistäminen eli resudointi. Resudoinnin jälkeen siirryin puolestaan datan ryhmittelyyn eli klusterointiin. Kun klusterointi oli ohi, oli aika siirtyä aineiston käsitteellistämiseen eli abstrahointiin. Klusterointi on toki osa abstrahointiprosessia, mutta varsinaisella abstrahoinnilla tarkoitetaan sellaisten teoreettisten käsitteiden luomista, jotka perustuvat klusteroinnin avulla valikoituun tietoon. Tarkoitukseni oli siis muodostaa käsitteellisiä näkemyksiä keräämäni empiirisen aineiston pohjalta.

7 Tulokset

Tässä luvussa keskityn aineistosta nousseiden keskeisempien tulosten esittelyyn. Tarkoitukseni on löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tarkastelen tutkimuskysymyksiä yksitellen ja etenen tarkastelussa numerojärjestyksessä eli aloitan ensimmäisestä kysymyksestä. Tarkasteluni edetessä kiedon tutkimustuloksia teoriaan, kuitenkin vielä tulkitsematta niitä. Hirsjärveä ynnä muita (1997) mukailleen olen pyrkinyt yhdistämään tässä luvussa tutkimuskysymykset, löytämäni tulokset sekä kokonaisuutta tavoittelevan otteen.

Esittelemäni tulokset toimivat taustoittajana kappaleen 8.1 johtopäätöksille. Kuten kappaleessa 6.5 mainitut Miles ja Huberman (1994) esittävät, abstrahointi on prosessi, jonka tarkoituksena on luoda muodostettujen käsitteiden avulla kuvaus tutkittavasta ilmiöstä ja tämä on myös oma pyrkimykseni. Etenen siis Alasuutarin (2011, 40, 44) esittelemästä havaintojen pelkistämisestä arvoituksen ratkaisemiseen. Hän kuitenkin tähdentää näiden kahden vaiheen käytännössä nivoutuvan toisiinsa (Alasuutari 2011 38), mitä myös itse tavoittelen.

7.1 Koira, tukea tarvitsevat oppilaat ja tunnetaidot

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ”*Miten koira vaikuttaa tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetyöskentelyyn?*” löytyi aineistosta kolme pääteemaa (taulukko 3). Aineiston pohjalta ilmeni, että koira tuki tunnetaitojen harjoittelun äärellä erityisoppilaita usealla tavalla. Havaittu tuki liittyi tunnetaitojen oppimisen, vuorovaikutuksen sekä mielekkään oppimisympäristön edistämiseen. Lisäksi aineistosta nousi ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyen oppilaiden suhtautuminen koira-avusteiseen tunnetyöskentelyyn. Suhtautumisen pohjalta löytyi haasteita ja mahdollisuuksia.

Kerron kolmesta pääteemasta sekä oppilaiden suhtautumisesta seuraavaksi tarkemmin. Etenen pääteemojen tarkastelussa teema kerrallaan ja viimeisenä esittelen oppilaiden suhtautumisesta ilmenneitä tuloksia. Apuna tulosten esittelyssä käytän taulukkoa ja kuvaa, jotka voivat auttaa tekstin ymmärtämistä ja parantaa tekstin luettavuutta (Hirsjärvi ym. 1997, 293).

Taulukko 3. Koiran vaikutus tunnetaitojen harjoitteluun

Alateema	Yläteema	Pääteema
Konkreettisuus Esimerkki, havainnollistaja	Abstraktin asian hahmottaminen	Tunnetaitojen oppimisen edistäminen
Toiminnallisuus Elävä teema	Motivaattori	
Tunteiden sanoittaminen Tunteiden ilmaiseminen Tunteiden tunnistaminen	Tukena harjoittelussa	
Sujuvoittaa keskustelua Synnyttää keskustelua	Koira keskustelun tukena	Vuorovaikutuksen edistäminen
Huomio koirassa Koiran koskettaminen	Kontakti oppilaaseen	
Koira palkitsee rauhallisen käytöksen Puheen voimakkuus vaimenee Liikkeiden tiedostaminen	Työrauha	Mielekkään oppimisympäristön edistäminen
Koira kohtaa jokaisen Positiiviset reaktiot Yhteishenki	Mielekäs ilmapiiri	

7.1.1 Tunnetaitojen oppimisen edistäminen

Abstraktin asian hahmottaminen

Sekä Musti että Bruno edistivät havainnointitunneilla oppilaiden tunnetaitojen harjoittelua. Konkreettisuuden tuominen abstraktin asian harjoitteluun ilmeni usealla havainnointitunnilla. Esimerkiksi Kerttu harjoitteli erään oppilaan kanssa kahdenkeskeisessä koiratuokiossa malttamista ja oman vireystilan tunnistamista. Ensin pohdittiin yhdessä Mustin vireystilaa ja huomattiin Mustin olevan hieman väsynyt. Tämä konkretisoi asiaa oppilaalle ja hänen oli helppo siirtyä pohtimaan omaa vireystilaansa vireysmittarin (kuva 1) avulla.

Kuva 1. Vireysmittari, Kuva: Elisa Suitala

Tunne- ja turvataitoryhmässä harjoiteltiin Mustin avulla puolestaan jämäkkyyttä. Tiukan äänensävyyn luominen ei ollut kenellekään kolmesta erityisen tuen oppilaasta helppoa ja taitoa päästiin harjoittelemaan koiran avulla niin, että koira käskettiin käskyillä ”odota”, ”istu” ja ”saa ottaa”. Oppilaat huomasivat nopeasti, että ilman tarpeeksi napakkaa äänensävyä Musti ei totellut. Näin koira jälleen konkretisoi vaikean asian ja edisti taidon harjoittelua.

Saana kertoi haastattelussa esimerkin pienluokan oppilaasta, jolla oli vaikeuksia kieltäytyä, minkä seurauksena kyseinen oppilas joutui usein haastaviin tilanteisiin. Oppilas pääsi harjoittelemaan taitoa Brunon kanssa. Tämä tapahtui niin, että oppilas otti nyrkkiinsä nameja eikä hän saanut antaa niitä Brunolle. Koira piti käskettä ja koira sai namit vasta kun ymmärsi

lopettaa niiden kinuamisen. Näin koiran avulla pystyttiin harjoittelemaan hyvin yksinkertaista, mutta tärkeää taitoa konkreettisesti ja taidossa myös edistettiin.

Ja sit me ruvettiin harjoittelemaan sitä Brunon kanssa, et ihan sillä perusjutulla, et nameja nyrkkeihin ja sitten et niin kauan ku se sinne yritti päästä ni sä et saa sille antaa. Mut sit siit pikkuhiljaa tietysti, ku Bruno ei niin ku kuullu ni mä sanoin, että nyt sun täytyy sanoa vähän selkeemmin, että Bruno ei oikeen tajuu et mitä sen pitäis tehdä ni se otti, päästiin niiku eteenpäin. (Saana)

Baumgartnerin ja Chon (2014, 282) mukaan tukea tarvitsevat oppilaat kohtaavat päivittäin lukuisia haastavia tilanteita luokkahuoneessa. Kun oppilaalla on jokin tuen tarve voi abstraktien tunnetaitojen harjoittelu olla haastavampaa kuin neurotyypillisille oppilaille. Pelkkä mielikuva harjoiteltavasta taidosta ei välttämättä edistä etenäkään näiden oppilaiden tunteiden säätely - taitojen kehitystä. Koira tarjoaa kosketuspinnan tunnetaitojen äärellä konkretisoimalla harjoiteltavaa asiaa sekä toimimalla esimerkkinä ja havainnollistajana käsiteltävällä aiheelle. Eläinten käytöstä luokassa onkin Baumgartnerin ja Chon (2014, 289) mukaan tullut suosittu metodi tukea nimenomaan oppilaita, joilla on erinäisiä tuen tarpeita kuten uniikkeja sosiaalisia, käyttäytymiseen liittyviä ja emotionaalisia tarpeita.

Koira motivaattorina

Molemmat koirat toimivat motivaattorina tunnetaitojen harjoitteluun, mikä ilmeni sekä usealla havainnointitunnilla että erityisopettajien haastatteluissa. Tunnetaitojen harjoittelussa koira oli kummankin erityisopettajan tunneilla kantava teema ja näkyi elävän koiran lisäksi muun muassa useissa kuvissa (kuvakorit tai heijastetut kuvat). Musti ja Bruno kuitenkin herättivät teeman eloon ja motivoivat oppilaita työskentelyyn. Koiran läsnäolo herätti poikkeuksetta jokaisessa havaintotunnille osallistuneessa oppilaassa myönteisiä tunteita ja innokkuus oli käsinkosketeltavaa. Lisäksi koiran avulla oppilaat pääsivät itse aktiivisiksi toimijoiksi. Toiminnallisuus näytti motivoivan tehokkaasti havainnointitunneille osallistuneita oppilaita. Kerttu pohtikin haastattelussa oppilaiden motivoituvan koiran kanssa tekemisestä.

Tos ku oppilaat tulee ryhmään ni he tulee koiratunnille et ei ne ehk niinkää mieli et nyt meil on jotain tunne- ja turvataito juttuja et se on varmasti motivoivampaa et mennään tekee koiran kaa et ei heil varmaan sinänsä olis välii et mitä me tehdään koiran kanssa et kyl se on semmonen motivaattori. (Kerttu)

Höökkin (2011b, 127) mukaan koira sopii erinomaisesti tukemaan lapsia ja nuoria henkilöitä, joilla on erityistarpeita, parantaen keskittymiskykyä, kehittäen empatiakykyä, tukemalla hyvinvointia sekä lisäämällä oppilaiden motivaatiota. Tunnetaitojen parissa työskennellessä

koira voi siis lisätä tukea tarvitsevien oppilaiden motivaatiota muun muassa toimimalla oppitunnin elävänä teemana, innostamalla ja aktivoimalla oppilaita työskentelyyn.

Koira tunnetaitojen harjoittelun tukena

Sekä Musti että Bruno toimivat tukena erilaisten tunnetaitojen harjoittelussa, mikä myös edesauttoi oppimista. Koirat auttoivat muun muassa tunteiden tunnistamisessa, sanoittamisessa, säätelyssä ja käsittelyssä. Tunteiden *tunnistamista* tapahtui paljon erilaisissa toiminnallisissa harjoituksissa, havainnoimalla koira sekä tarkastelemalla ja lajittelemalla tunnekortteja, joissa esiintyi koira. Saanan 18 oppilaalle (joista seitsemällä oli tehostetun tuen päätös) pitämällä tunnetaitotunnilla oppilaat pääsivät harjoittelemaan tunnistamista havainnoimalla Brunoa. Oppilaat asettuivat ringiin koiran ympärille ja Saana otti pussista esille yksitellen erilaisia koiran tarvikkeita kuten pallon, työliivin ja kosketuskepin. Pallo silminnähdessä riemastutti koira, kun taas vaatteita vihaava Bruno alkoi luimistelemaan ja perääntymään nähdessään työliivin. Kosketuskeppi puolestaan aktivoi Brunon välittömästi ja koira yritti kaikin keinoin suoriutua koulutustehtävästä ja saada namin. Jokaista Brunon reaktiota pohdittiin yhdessä ja koiran tunne pyrittiin tunnistamaan.

Tunteiden *sanoittamista* tapahtui etenkin käyttämällä koira esimerkkinä. Esimerkiksi Kerttu silitteli koira oppilaiden kanssa sohvalla mukavasti istuskellen ja tiedusteli samalla oppilailta miltä silittäminen heistä tuntuu. Oppilaat vastasivat muun muassa ”kivalta” ja ”pehmeältä”. Täten harjoiteltiin omien tunteiden sanoittamista. Kerttu kuvasi myös haastattelussa koiran toimivan hyvin apuvälineenä tunteiden sanoittamiseen.

– tietty sitä ihan keskustelua et tietyl taval otetaan koira siihen keskusteluun sillee mukaan, et niiku Mustin kautta, et miltähän Mustist mahtais nyt tuntuu – Ni joteki paljon helpompi lähtee työstää sitä, ku on se koira ollu siin esimerkkinä. (Kerttu)

Kuten Avola ja Pentikäinen (2019, 171) teoksessaan esittävät, tunneyöskentelyssä olennaista on tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen. Tunteita käsittelevät aivoalueet rauhoittuvat kielelliseen jäsentelyyn liittyvien aivoalueiden aktivoituessa, minkä vuoksi tunteiden sanoittamisen harjoittelu on tärkeää (Kärkkäinen 2017, 38).

Tunteiden *säätelyn* harjoittelu ei ollut yhtä yleistä kuin tunteiden tunnistamisen ja sanoittamisen harjoittelu, joita harjoiteltiin suurimmalla osalla havainnointitunneista. Tunteiden säätelyä tapahtuu nimittäin vasta tunteen tunnistamisen ja sanoittamisen jälkeen (Niemi 2014, 66). Erään oppilaan yksilöohjauksessa Kerttu toteutti tunteiden säätelyn harjoittelua yhdessä Mustin kanssa. Tarkoituksena oli harjoitella malttia, jonka kanssa oppilaalla oli haasteita. Harjoittelu

tapahtui niin, että oppilaan täytyi malttaa odottaa koiran toimia sekä omaa vuoroaan toimia. Saman oppilaan kanssa harjoiteltiin myös kappaleen alussa esitellyn vireysmittarin (kuva 1) avulla oman vireystilan säätelyä. Niemi (2014, 66) kuvaa teoksessaan, kuinka tunteiden säätelyn harjoittelussa tunteen vahvistamista, lieventämistä ja ylläpitoa voi harjoitella mielikuvalla voimakkuussäätimestä. Tunteen ei siis tarvitse olla vain päällä tai pois vaan tunnetila voi olla mitä tahansa näiden väliltä, mikä on jokaisen tärkeä ymmärtää. Koiran avulla Kerttu pystyi toteuttamaan konkreettisia tilanteita tunteiden säätelyn harjoitteluun ja taidoissa myös edistettiin.

Tunteiden *käsittely* tapahtui etenkin opettajan ja oppilaiden vuorovaikutuksen kautta. Vuorovaikutuksen tukena käytettiin koiraa. Kerttu lähti erään oppilaan kanssa kahdestaan koirakävelylle, ja he pystyivät puhumaan oppilaan mieltä painavista asioista ja kokemista tunteista mukavan yhteisen puuhan äärellä. Tunteen ilmaiseminen on tärkeä osa tunteiden käsittelyprosessia ja perinteisin ilmaisumuoto on puhuminen (Niemi 2014, 75).

7.1.2 Vuorovaikutuksen edistäminen

Koira keskustelun tukena

Oppilaan ja opettajan väliseen vuorovaikutukseen tukea sai Brunon ja Mustin avulla niin erityisoppilaat kuin -opettajatkin. Jokaisella havainnointitunnilla koirat toimivat keskustelun tukena sujuvoittaen ja synnyttäen keskustelua. Opettajat tarttuivat taidokkaasti kaikkiin oppilaisissa heränneisiin kysymyksiin, ja oppilaille syntyikin luontevasti koirasta erilaisia kysymyksiä ja ajatuksia. Bruno muun muassa liikkui luokkatilassa riemukkaasti vapaana tunnetaitotunnin aluksi ja yhdessä pystyttiin havainnoimaan koiran olevan iloinen ja näin siirtymään tunnin aloitukseen eli perustunteisiin. Samoin haastatteluissa kumpikin erityisopettaja toi ilmi koiran sujuvoittavan ja synnyttävän keskustelua. Heidän mielestään koiran kautta on helpompaa siirtyä tunnetaitojen käsittelyyn kuin ilman koiraa. He kuvasivat koiraa tietynlaisena turvallisenä siirtymäobjektina keskustelun sujuvoittamiseen tunnetaitojen äärellä.

– kun lähetään sitä koiran tunnetilaa ja niitä asioita tarkastelemaan ni sitä sieltä pääsee sitä kautta niiku ihmisen tunteisiin ja sitä kautta niiku se keskustelu lähtee aika luontevastikki liikkeelle. (Saana)

– koiran kautta voi niiku niit vaikeit asioit lähestyy sillee iha eri taval ja tota koira toimii tietyl taval semmosena siirtymäobjektina siin välissä et se on niiku turvallinen – (Kerttu)

Siegelin (2014, 19) mukaan eläimiä onkin kuvattu ”silloiksi” auttaessa oppilaita itsekurin, vastuullisuuden, empatian, positiivisen minäkuvan ja sosiaalisten taitojen kanssa. Höök (2011b, 36) esittelee teoksessaan seuraeläimen kanssa elämisen hyötyjä. Hänen mukaansa eläin tarjoaa niin sosiaalisia, käyttäytymiseen liittyviä kuin emotionaalisiakin hyötyjä. Koiran läsnäolo muun muassa edistää keskustelua (Höök 2011b, 36).

Kontakti oppilaaseen

Koirat edistivät vuorovaikutusta myös helpottamalla kontaktin saamista oppilaisiin, mikä ilmeni niin jokaisella havainnointitunnilla kuin molemmissa haastatteluissakin. Kumpikin erityisopettaja kuvasi haastatteluissa kohtaavansa paljon oppilaita, joilla on haasteita vuorovaikutuksessa ja tunnepuolen asioissa. He kokivat koiran edesauttavien vuorovaikutusta erityisesti näiden oppilaiden kohdalla.

– siel on just niiku tunnepuolen ja sit just vuorovaikutuspuolen haasteita monel oppilaalla ja se et koiran kautta voi saada kontaktin siihen et seki on niiku tärkeet et koiran kautta tulee se kontakti siihen oppilaaseen ja ne lähtee herkemmin puhumaan asioista – (Kerttu)

– jos aattelee et on paljon niit vuorovaikutuksen haasteita ja sit koira on se keino millä saadaan sit se vuorovaikutus käyntiin – (Saana)

Koira vei myös huomiota hyvällä tavalla pois oppilaasta, mikä tuki vuorovaikutustilanteita. Musti toimi funktiona edellä mainitsemani (kappale 7.1.1) koirakävelyllä, jonka Kerttu piti yhdelle oppilaalle. Kyseisen oppilaan oli ollut vaikeaa sanoittaa tunteitaan tai ylipäättään puhua niistä. Kerttu kyseli oppilaalta hänen elämästään, arjestaan ja tunteistaan, mutta samalla hänen huomionsa kiinnittyi aika ajoin Mustiin, mikä ikään kuin purki jännitettä vuorovaikutustilanteesta. Kerttu kertoikin ennen koirakävelyä ajattelevansa oppilaan olevan helpompi olla, kun tämän ei tarvitse istua kahden kesken pienessä luokkatilassa sanoittamassa kokemuksiaan ja tuntemuksiaan vaan koira toimii näennäisesti pääfunktiona koiratuokiolle.

Lisäksi koira tarjosi vuorovaikutustilanteisiin fyysisen kosketuksen, mikä silmännähdn rentoutti oppilaita. Esimerkiksi eräs tunne- ja turvataitoryhmään osallistunut oppilas rapsutteli Mustia koko opetuskeskustelun ajan. Hänelle käsiteltävä aihe vaikutti muita pidemmälle edenneen murrosiän vuoksi olevan haastavin. Hän piti katseen tiukasti koirassa samalla kun rapsutteli sitä. Tämä vaikutti helpottavan hänen oloaan ja lopulta hänkin rohkaistui sanomaan oman mielipiteensä käsiteltävään aiheeseen. Lisäksi Kerttu toi haastattelussa esiin koiran koskettamisen myönteisiä vaikutuksia tunne- ja turvataitoihin liittyvien asioiden käsittelyyn ja

niistä keskusteluun. Hänen mukaansa koiran koskettaminen tuo oppilaille hyvän olon ja turvallisuuden tunnetta, mikä puolestaan helpottaa asioiden käsittelyä ja niistä puhumista.

Koiran kautta huomaa koko ajan enemmän ja enemmän et se koiran koskettaminen tuo oppilaille selvästi semmosen hyvän olon tunteen ja turvallisuuden tunteen ja sit niist asioist on helpompi, niit on helpompi käsitellä ja niist on helmpompi puhuu ku meil on tämmönen turvallinen olo tässä. (Kerttu)

Pelkän läsnäolon lisäksi koiran fyysinen koskettaminen oli siis tärkeä tekijä tunnetaitoihin liittyvien asioiden äärellä. Koskettaminen rentoutti, toi hyvää oloa sekä loi turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta. Siegelin (2014, 17) mukaan eläimen kosketus, fysiologinen vaste ja luottamus toimivatkin yhtenä keskeisimmistä selityksistä sille miksi eläinten kanssa suoritettavat interventiot ovat niin tehokkaita. Turvallinen kiintyminen eläimeen voi helpottaa oppilaita kokemaan luottamusta (Baumgartner & Cho 2014, 283) ja tunnetaitojen opettamisen yhtenä lähtökohtana onkin turvallisuus (Avola & Pentikäinen, 172), jonka tunnetta koiran läsnäolo voi lisätä.

7.1.3 Mielekkään oppimisympäristön edistäminen

Koirat vaikuttivat oppituntien työrauhaan usealla eri tavalla. Etenkin 18 oppilaan tunnetaitotunnilla pystyi huomaamaan kuinka Bruno palkkasi rauhallisen käytöksen eli antoi huomiota niille, jotka osasivat käyttäytyä oppitunnilla hyvin. Tämä johti siihen, että myös sellaiset oppilaat, jotka häiritsivät oppituntia esimerkiksi sen vuoksi, että heidän oli itse vaikea keksittyä opetukseen, tsemppasivat huomattessaan koiran suosivan hyvin käyttäytyviä oppilaita. Yleisesti havainnointitunneilla pystyi myös huomaamaan sen, että koiran läsnäolo ohjasi oppilaita tarkastelemaan omaa äänenkäyttöä sekä tiedostamaan omia liikkeitä, mikä myös edisti työrauhaa. Saana kuvasi haastattelussa oppilaiden huomaavan nopeasti koiran reaktiot erilaisiin tilanteisiin ja heidän myös ohjeistavan toisiaan, jotta koiran olisi hyvä olla.

– oppilaat sen hyvin huomaa sitte, että ei sillee, että se ei nyt tykkää ja ne ite alkaa niiku ohjeistamaan toisiaan et miten tulis nyt olla, että Brunolla olis mukavampi olla. (Saana)

Koirat siis vahvistivat positiivista käyttäytymistä luonnollisesti. Useat tutkimukset tukevatkin näkemystä siitä, että koulutettu ja pätevä eläin luokkaympäristössä voi vaikuttaa positiivisesti oppilaiden sosiaalisiin ja käyttäytymiseen liittyviin ongelmiin (Baumgartner & Cho 2014, 282).

Koirat vaikuttivat myös luontevasti edesauttavan mielekkään ilmapiirin syntymistä opetustilaan. Sekä Saanan että Kertun koiratuokioissa koirat herättivät paljon ihastusta ja

naurua. Esimerkiksi Saanan kahdelle vaativan erityisen tuen oppilaalle pitämällä liikunnantunnilla Brunon tärkein tehtävä oli piristää päivää ja helpottaa ahdistusta. Kun oppilaat suorittivat jotain lihaskuntoliikettä lattiantasossa, oli Bruno innoissaan ja lähti antamaan ”pusuja” eli nuolaisemaan milloin kenenkin kasvoja. Oppilaat olivat tästä riemuissaan ja Brunon innokkuudelle naurettiin yhdessä.

Koirat loivat mukavaa yhteishenkeä koiratuokioon osallistuvien välille, sillä koira oli yhteinen puheen- ja naurunaihe. Koirat myös tervehtivät jokaisen koiratuokioon osallistuvan oppilaan häntää heiluttaen. Musti kömpi omaan koppaansa aina taukojen ajaksi ja kuulleessaan ihmisten saapuvan luokkatilaan se riensi välittömästi tervehtimään heitä innoissaan. Tämä sai oppilaat hymyilemään ja koiratuokiot pääsivätkin alkamaan poikkeuksetta positiivisissa tunnelmissa. Tunnetaitojen harjoittelu olisikin aina hyvä aloittaa ja lopettaa myönteisellä tunnetilalla (Avola & Pentikäinen 2019, 174). Saana kertoi haastattelussa koiran auttavan oppilaita hallitsemaan tunteenpurkauksiaan, mikä tietysti auttaa mielekkään oppimisympäristön syntymistä ja samalla edistää oppilaiden tunteiden säätelyn kehitystä.

Et ei ikinä koskaan sinä aikana ku mä oon koiraä käyttäny ni kukaan ei oo mitään raivareita saanu ikinä kun koira on paikalla. Et jotenkin se aina hillitsee, et kyllä niitä raivareita sit saattaa tulla, kun koira ei oo paikalla, mut se on ihan semmonen selvä ero – (Saana)

Mielekäs ilmapiiri ja työrauha ovat keskeisiä asioita oppimisesta puhuttaessa (Lahtinen & Rantanen 2019, 21) ja koirat edistivät näiden asioiden toteutumista ihan vain olemalla omia itsejään. Höök (2011b, 36) toteaa koiran läsnäolon edistävän naurua, leikkiä ja fyysistä aktiivisuutta, jotka puolestaan edistävät sosiaalisia ja käyttäytymiseen liittyviä hyötyjä. Nämä tekijät edesauttavat kaikkien taitojen harjoittelua, myös tunnetaitojen.

7.1.4 Oppilaiden suhtautuminen

Havainnointien ja opettajien haastattelun pohjalta oppilaiden suhtautuminen jakautui suhtautumisen tuomiin mahdollisuuksiin ja haasteisiin. Aloitan tarkastelun haasteista. Kaikki oppilaat eivät luonnollisesti ole tottuneet koiriin tai ylipäänsä eläimiin ja erityisesti näillä oppilailta voi esiintyä arkuutta koiran kanssa työskennellessä. Havainnointitunneilla kaksi oppilasta selvästi jännitti koiraa enemmän kuin muut havainnointitunneille osallistuneet. Heidän elekielensä oli varautuneempaa kuin muilla eikä kumpikaan halunnut esimerkiksi antaa koiralle namia kädestä. Tämä ei kuitenkaan koitunut ongelmaksi koiratuokioon osallistumiseen, sillä koiran pystyi palkitsemaan laitamalla namin lattialle eikä koiraa muuten tarvinnut koskettaa, ellei itse sitä halunnut.

Kerttu kuvasi haastattelussa koirapelokkuuden ohella uskonnollisten syiden saattavan olla ongelmana koiran kohtaamisessa. Hän korosti sitä, että koiratuokiot ovat aina vapaaehtoisia eli ketään ei pakoteta osallistumaan, jos koiran kanssa oleminen tuntuu syystä tai toisesta pahalta. Toisaalta hän kertoi myös onnistumisista pelkojen selättämisessä niin, että koirapelkoinen oppilas on saatu siedätettyä koiran kanssa samassa tilassa olemiseen. Saanan haastattelussa ilmeni puolestaan oppilaiden ajoittain innostuvan liikaakin koiran läsnäolosta. Oppitunteja häiritsevää innokkuutta ei ilmennyt havainnoitavilla oppitunneilla, mutta Saana kuvasi innokkuuden toisinaan johtavan oppitunnin alkamisen viivästytykseen, oppitunnin häiritsemiseen sekä oppilaiden keskittymättömyyteen.

Ja joillekin on tosi tosi vaikeeta se, et niiku olla koko ajan et niiku tänne mun luo mun luo mun luo – Et ehkä se on enemmän semmost se, et se levottomuus ja sit se tietynlainen liika innokkuus sieltä oppilaiden puolelta. (Saana)

Järvi ja Ikäheimo (2020) nostavat teoksessaan esiin koira-avusteisen työskentelyn rajoituksia. He luettelevat rajoituksiksi muun muassa koirapelkoiset ja allergiset henkilöt kouluyhteisössä. He korostavat rajoitusten yhteydessä kattavan tiedottamisen tärkeyttä niin koulun johdolle, koriväelle kuin koko kouluyhteisöllekin.

Oppilaiden suhtautumisessa ilmeni kuitenkin enemmän mahdollisuuksia kuin haasteita. Kaikki tukea tarvitsevat oppilaat, jotka osallistuivat havainnoitaville oppitunneille, suhtautuivat koiraan positiivisesti ja ottivat koiraan kontaktia, toiset toki reippaammin ja toiset aremmin. Koiraa tervehdittiin ihastuneena, sille naureskeltiin ja sitä rapsuteltiin. Koirien pyyteetön innostus ja iloisuus vaikutti tarttuvan oppilaisiin. Esimerkiksi Saanan pitämän liikuntatunnin aluksi tunnille osallistuneet kaksi oppilasta istuivat luokassa hyvin aneemisina ja selailivat

puhelinta. Koiran tullessa hakemaan heidät liikuntatunnille he kuitenkin laskivat puhelimensa, siirsivät huomionsa Brunoon, rapsuttelivat sitä ja lähtivät mielellään liikuntatunnille. Tunteet tarttuvatkin herkästi (Kärkkäinen 2017, 40) ja Brunon positiivisten tunnetilat vaikuttivat edistävän myös oppilaiden myönteisten tunteiden kokemista.

Koirat myös vaikuttivat kannustavan oppilaita osallisuuteen ja aktiivisuuteen. Koirien kanssa työskennellessä oppilaat vaikuttivat olevan hyvin hereillä, osallistuvan innoissaan ja tekevän heille mieluista puuhaa. Kertun haastattelussa ilmeni tukea tarvitsevien oppilaiden antama myönteinen palaute koiratuokioista ja heidän kiinnostuksensa koiraa kohtaan.

– et kyl he tykkää ja just se mun mielest ku he kyselee et koska Musti tulee ja koska se vois tulla mejän luokkaa, ni kertoo siit kiinnostuksest kyllä. (Kerttu)

Saana myös kertoi haastattelussa Brunon auttavan uuden ryhmän kohtaamisessa. Hänen mukaansa Bruno ei ainoastaan edesauta tunnetaitojen parissa työskentelyä vaan helpottaa myös uuden ryhmän kohtaamisessa.

Niin tota semmosessa kyllä tota huomannu et en mä usko et siit olis välttämättä siit tunnist tullu yhtään mitään, ellei mul olis ollu koiraa siinä matkassa mukana. (Saana)

Laaja-alaisena erityisopettajana häntä nimittäin kutsutaan Brunon kanssa toisinaan opetusryhmiin, jotka eivät ole hänelle ennestään tuttuja. Oppilaat tuntuivat kunnioittavan koiraa poikkeuksetta ja kaikki havainnointi tunneille osallistuneet oppilaat kohtelivatkin koiria äärimmäisen hyvin.

7.2 Erityisopettajien käyttämät keinot tunnetaitojen parissa työskennellessä

Toiseen tutkimuskysymykseen ”*Millaisia keinoja erityisopettajilla on tunnetaitojen kanssa työskentelyyn koira-avusteisesti?*” löytyi aineiston analyysin pohjalta kaksi pääteemaa (taulukko 4). Etenen kysymyksen kohdalla samoin kuin ensimmäisen tutkimuskysymyksen kanssa eli aineiston pohjalta ilmennyt teema kerrallaan. Lisäksi käytän apuna taulukoita, kaavioita ja kuvaa havainnollistamaan ja selkeyttämään teemojen esittelyä.

Erityisopettajien käyttämät keinot jakautuivat vapaisiin tilanteisiin sekä strukturoituihin tilanteisiin. Kumpikin erityisopettaja käytti sekä vapaita että strukturoituja keinoja runsaasti apunaan opetuksessa ja he myös kertoivat niistä haastatteluissa. Seuraavaksi kerron näistä pääteemoista tarkemmin.

Taulukko 4. Erityisopettajien käyttämät keinot

Tunnetaitojen harjoittelu koira-avusteisesti

Alateemat	Yläteemat	Pääteemat
Koira keskustelun luojana Koira helpottamassa keskustelua	Vapaa keskustelu	Vapaat tilanteet
Henkinen tuki Koira vapaana opetustilassa	Koira ilmapiirin luojana	
Kysymykset koiran avulla Pohdinta koiran avulla	Opetuskeskustelut	Strukturoidut tilanteet
Koira siltana (siirtymäobjektina) Koira havainnollistajana Toiminnallisuus	Harjoittelu koiran avulla	

7.2.1 Vapaat tilanteet

Vapaat tilanteet muodostuivat karkeasti jaoteltuina kahdesta tekijästä; vapaasta keskustelusta sekä ilmapiirin nostattamiseen liittyvistä seikoisista. Nämä tekijät eivät vaatineet erityisopettajilta sen kummempaa valmistelua tai opetusvälineitä, vaan pelkkä koiran läsnäolo ja erityisopettajien ammattitaito riittivät. Aloitan tarkastelun vapaasta keskustelusta. Kumpikin erityisopettaja käytti koira keskustelun luomisessa ja helpottamisessa. Kerttu esimerkiksi aloitti tunne- ja turvataitoryhmän tapaamiset niin, että oppilaat saivat istua sohvalla mukavasti Mustia rapsutellen. Samalla hän kyseli oppilaiden kuulumisia eli Musti toimi kuulumisten vaihdon helpottajana. Kerttu saattoi myös havainnoida ääneen Mustin olotilaa ja johdatella oppilaita omien tuntemuksiensa äärelle ja loi näin keskustelua. Opettajat käyttivät koira myös jännitteen purkuun niin, että huomioivat koira aika-ajoin, jolloin oppituntien intensiteetti ei päässyt liian suureksi. Saana kuvasi haastatteluissa kokevansa tämän helpottavan avointa keskustelua oppilaiden kanssa.

Et silloin ei tarvii niin jotenki, oppilaat alkaa ehkä puhumaan avoimemmin, kun jotenki ne ei silleen ajattele ja tietysti huomio kiinnittyy koiraan eikä sitten niiku oppilaisiin ni sitte seki tekee ehkä puhumisesta helpompaa. (Saana)

Erytisopettajat käyttivät koiria hyödyksi myös oppituntien ilmapiirin luonnissa. Saanalla oli havainnointitunneilla käytössään isommat opetustilat kuin Kertulla. Hän päästikin Brunon aika-ajoin kulkemaan vapaasti opetustilassa. Bruno kulki oppilaiden seassa iloisena, esitteli leluun oppilaille ja tervehti jokaista häntä heiluen. Tämä aiheutti oppilaissa ihastelua ja positiivisia reaktioita. Osalle oppilaista koira vaikutti myös keventävän ilmapiiriä tarjoamalla henkistä tukea läsnäolollaan, huomioinnillaan ja neutraaliudellaan. Saana kuvasi haastattelussa koiran ikään kuin etäännyttävän oppilaita käsiteltävästä aiheesta, mikä ainakin yläkouluikäisillä oppilaille toimii suurena henkisenä tukena.

Tunnetaitoihin mun mielestä koira on tosi hyvä, kun se jotenkin sopivalla tavalla etäännyttää, et niist on hyvä, kun niistä tunteista voi olla aika vaikee puhua – (Saana)

Vapaiden tilanteiden hyödyt olivat siis samansuuntaisia kuin ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla nousseet teemat *vuorovaikutuksen edistäminen* (7.1.2) ja *myönteisen ilmapiirin edistäminen* (7.1.3). Vuorovaikutuksen edistämisen kohdalla koira toimi keskustelun tukena ja helpotti kontaktin luomista oppilaiden ja opettajan välille. Mielekästä oppimisympäristöä koirat puolestaan edistivät ylläpitämällä työrauhaa sekä luomalla mielekästä ilmapiiriä. Nämä ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla nousseet seikat ovat linjassa tähän pääteemaan. Tämä on ymmärrettävää, sillä opettajien käyttäessä koiria tarkoituksellisesti vapaissa tilanteissa he edistivät toimillaan nimenomaan vuorovaikutusta ja myönteistä ilmapiiriä, jotka nousivat keskeisiksi tekijöiksi myös tarkasteltaessa koira-avusteisen pedagogiikan vaikutuksia tunnetyöskentelyyn.

7.2.2 Strukturoidut tilanteet

Strukturoidut tilanteet jakautuivat opetuskeskusteluihin sekä konkreettiseen harjoitteluun koiran avulla. Opetuskeskusteluissa erityisopettajat käyttivät koiria keinonaan luoda kysymyksiä sekä herättää pohdintaa. Kumpikin erityisopettaja käytti koira apuna opetuskeskustelussa kaikilla tunnetaitotunneilla. Yksi yleisimmistä keinoista oli oppilaiden johdattelu tarkastelemaan koiran tunnetiloja. Tarkastelun pohjalta saatettiin vaikkapa miettiä mistähän tunne voisi johtua. Seitsemäsluokkalaisten tunnetaitotunnilla Saana johdatteli oppilaita tarkastelemaan Brunon tunnetilaa. Oppitunnilla huomattiin Brunon olevan iloinen, mutta Saana kertoi oppilaille Brunonkin välillä ärtyvän ja muun muassa murisevan ja näyttävän hampaitaan. Yhdessä pohdittiin mitä Brunon vihan tunteen taustalla voi toisinaan olla ja ymmärrettiin taustatunteen voivan olla pelko. Kerttu kuvasi haastattelussa koiran helpottavan pohdintaa toimimalla esimerkkinä. Konkreettinen ja elävä esimerkki auttoikin selvästi oppilaita opetuskeskusteluissa abstraktin asian äärellä.

Se voi olla oppilaalle helpompi lähtee pohtii niitä, ku mietitään niiku koiran kautta niit juttuja – Ni joteki paljon helpompi lähtee työstää sitä, ku on se koira ollu siin esimerkkinä. (Kerttu)

Koiran avulla harjoiteltiin tunnetaitoja kaikilla tunnetaitotunneilla. Suurimmassa osassa konkreettisia harjoitteita ennen varsinaista harjoittelua tai harjoittelun lomassa havainnointiinkin koira. Kuten jo aiemminkin on tullut ilmi, elävän koiran havainnointi näytti edesauttavan oppilaiden työskentelyä abstraktin asian äärellä (kappale 7.1.1). Kumpikin erityisopettaja kuvasi myös haastatteluissa koiran havainnoimisen olevan mielestään toimiva keino tunnetaitojen harjoittelussa. Saana kertoi haastattelussa kokevansa kaikkein parhaimmaksi keinoksi koira-avusteisessa tunneyöskentelyssä sen, että lähdetään liikkeelle havainnoinnista, minkä jälkeen siirrytään itse asiaan ja taidon harjoitteluun.

Et taas tavallaan sen havainnoin kautta siihen sillee niinku itse asiaan. Ni se on oikeestaan se mitä mä oon käyttänyt noissa. (Saana)

Harjoittelussa käytettiin siis koira paljon siirtymäobjektina eli eräänlaisena siltana harjoiteltavalle asialla. Kappaleessa 7.1.2 olen pohtinut koiran käyttämistä siltana keskustelun sujuvoittamisen näkökulmasta.

Kertun pitämällä kahdeksaluokkalaisten tunne ja -turvataitotunnilla harjoiteltiin erottamaan itselle mieluisa ja epämieluisa kosketus. Tunnille osallistui kolme vaativan erityisen tuen oppilasta. Kerttu kuvasi näiden oppilaiden olevan erityisessä vaarassa joutua epämiellyttävän

kosketuksen kohteeksi, sillä ihmiset käyttivät herkemmin heitä hyväkseen. Musti oli esimerkkinä ja asian havainnollistajana. Yhdessä pohdittiin miltä erilaiset kosketukset mahtavat koirasta tuntua ja opettaja kertoi oppilaille millaisesta kosketuksesta Musti etenkin pitää, ja mistä ei puolestaan niin välitä. Koira toimi näin siltana tunnin aiheelle ja pohdinnan avulla päästiin sujuvasti siirtymään miellyttävän ja epämiellyttävän kosketuksen tunnistamiseen. Musti valitsi jokaiselle oppilaalle vuorollaan kuvakortin kosketuksesta namin avulla. Oppilaan tehtävänä oli antaa Mustille lupa hakea nimi jonkin kuvakortin päältä, tarkastella korttia ja pohtia millainen kosketus oli kyseessä. Kun lopputulokseen oli päästy, kortti lajiteltiin taululle.

Koiran havainnointi, pohdinta havaintojen avulla ja siirtymineen harjoiteltavaan asiaan (silta) sekä konkreettinen koiran avulla harjoittelu muodostivatkin toimivan kaavan tunnetaitojen harjoitteluun koira-avusteisesti (kaava 2). Tätä kaavaa molemmat erityisopettajat hyödynsivät kaikilla tunnetaitotunneillaan ja se vaikutti olevan tehokas keino tunnetaitojen äärellä työskentelyyn.

Kaava 2. Koira-avusteisen työskentelyn prosessi

Toimiva kaava tunnetaitojen harjoitteluun koira-avusteisesti.

Konkreettinen harjoittelu vaati erityisopettajilta suunnitelmallisuutta, monien asioiden huomiointia sekä erilaisia opetusvälineitä. Kumpikin erityisopettaja hyödynsi koira-avusteisessa tunnetaitotyöskentelyssä paljon erilaisia opetusvälineitä. Erilaiset opetusvälineet muodostivat ryhmiä jakautuen opettajien hankkimiin koira-avusteisen työskentelyn välineisiin,

oppilaiden koulutarvikkeisiin, koirien tavaroihin sekä oppimisympäristöstä löytyviin välineisiin. Käytetyt opetusvälineet on esitelty tarkemmin taulukossa viisi.

Taulukko 5. Opetusvälineet

Koira-avusteisessa tunnetyöskentelyssä käytetyt välineet.

Käytetyt välineet	
Opettajien hankkimat koira-avusteisen työskentelyn välineet	Taskullinen iso ja pehmeä noppa, kuvakortit (tunne ja kosketus), vireysmittari, hyrrä
Oppilaiden koulutarvikkeet	Vihko, kynä
Koirien tavarat	Viltti, matto, koppa, namit, vesikuppi, lelu, tunnereaktioita herättävät tavarat (muun muassa pallo, työliivi ja kosketuskeppi
Oppimisympäristöstä löytyvät välineet	Piirtoheitin, tuolit, pulpetti, sohva, taulu ja magneetit

Jokaisella tunnetaitotunnilla koirien avulla harjoiteltiin erilaisia aiheita toiminnallisesti. Kerttu käytti molemmilla tunne- ja turvataitoryhmän havainnointitunnilla Mustia apuna kuvakorttien valitsemisessa. Tämä tapahtui niin että Mustin eteen laitettiin kolme kuvakorttia ja jokaisen päälle yksi nimi. Koiran piti odottaa oppilaan käskyä ja odottaa merkkiä oppilaalta. Kortti, jonka päältä koira ensimmäisenä söi namin, tuli tarkastelun kohteeksi. Toinen paljon käytetty keino oli pehmeän ja muovitaskullisen nopan käyttö. Noppaa käytti molemmat erityisopettajat. Ideana oli, että koira pyöräyttää noppaa ja valitsee näin käsiteltävän kuvakortin. Esimerkiksi tunnekorttien kohdalla tarkoituksena oli tunnistaa kuvan tunne ja tämän jälkeen laittaa se magneetilla taululle oikean kategorian alle (Kuva 2).

Kuva 2. Tunnekorttien lajittelua, Kuva: Elisa Suitiala

Toiminnallinen harjoittelu koiran kanssa.

Eräs usealla havainnointitunnilla käytetty toiminnallinen keino oli koiran avulla harjoittelu niin, että sen kanssa harjoiteltiin jotain taitoa. Esimerkiksi Musti harjoitteli erään oppilaan kanssa malttamista ja kolmen oppilaan kanssa jämäkkyyttä. Bruno toimi puolestaan kieltäytymiseen liittyvässä harjoittelussa yhden oppilaan kanssa. Näistä tilanteista on kerrottu tarkemmin edellä (kappale 7.1.3). Toiminnallisuus näytti olevan oppilaiden suosiossa ja jokainen havainnointituntien oppilas oli innokas tekemään toiminnallisia harjoituksia koiran kanssa. Myös koirat selvästi nauttivat puuhastelusta. Kerttu pohti haastattelussaan koiran kanssa tehtävien toiminnallisten harjoitusten avulla oppimisen tapahtuvan ikään kuin huomaamatta. Oppiminen on tällöin helppoa ja mielekästä, mikä edistää välillä vaikeidenkin tunnetaitojen harjoittelua.

Tai sitku puhutaan niistä tunneasioista ni ne voi olla tosi vaikeit oppilaille, mut sitku tehdään niit toiminnallisesti koiran kautta ni se tulee vähä niiku huomaamatta et se on ollu sillai tärkeä – (Kerttu)

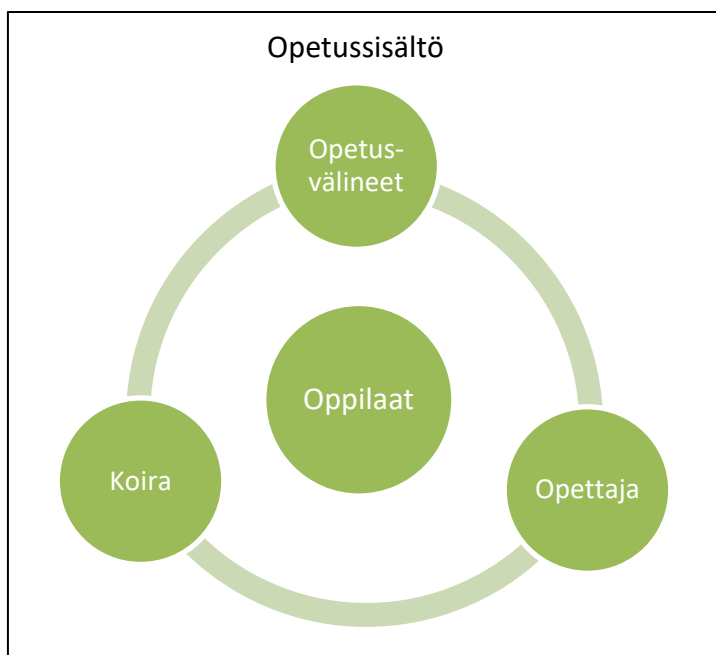
Toiminnallisuuden etuja tunnetaitojen harjoittelussa onkin lukuisia. Toiminnallisuus muun muassa rikastuttaa reflektiota, rakentaa vastavuoroisuutta ja sen avulla voidaan saavuttaa syvällisempiä kerroksia käsiteltävästä ilmiöstä (Valkama & Lajunen 2014, 50).

Erityisopettajilla oli toiminnallisten tehtävien kohdalla monta rautaa tulella ja heidän tuli huomioida sekä tukea tarvitsevien oppilaiden että koiran tarpeet työskentelyssä. Haastattelussa Kerttu pohti koirapäivien kuormittavuutta. Hänen mukaansa työ vie enemmän energiaa kuin koulupäivä ilman koira. Runsaisiin elementteihin ja työskentelyn hallinnointiin hänen mielestään kuitenkin tottuu ja niin kauan kuin työskentely antaa enemmän kuin ottaa sitä kannattaa jatkaa.

– tää on rankempi, ku normi työpäivä vaik se on viikon paras päivä, ni on se myös väsyttävän. Toki siin on niiku paljon elementtei ja siihen pikkuhiljaa tottuu siihen niiku hallinnoimaan, mut kyl se vie energiaa et siihe täytyy sil taval varautua – nii kauan, ku se antaa enemmän, kun se ottaa ni sitä kannattaa niiku tehdä. (Kerttu)

Omassa työskentelyssään opettajien piti ottaa huomioon koira ja käytettävät opetusvälineet sekä tietysti kaiken keskiössä olevat oppilaat. Näiden kaikkien pohjana toimi oppitunnin opetussisältö. Koira-avusteisen työskentelyn organisointi olen kuvannut tarkemmin kaavassa 3.

Kaava 3. Koira-avusteisen työskentelyn organisointi
Huomioitavat elementit toiminnallisessa työskentelyssä.

Kuten olen edellä kuvannut (kappale 6.3) kumpikin erityisopettaja oli kokenut työssään. Toiminnallinen työskentely vaatii kehittyneitä organisointitaitoja. Eläinavusteisen työskentelyn äärellä ei voida korostaa liikaa niin koiran kuin oppilaidenkin turvallisuuden ylläpitoa (Siegel 2014, 289) ja yksi tärkeimmistä asioista onkin koiran ja oppilaiden tarpeiden tiedostaminen ja huomiointi.

8 Pohdinta

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää koira-avusteisen pedagogiikan vaikutuksia tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetaitojen sekä erityisopettajien käyttämiä keinoja tunnetaitojen harjoitteluun koira-avusteisesti. Toteuttamani laadullisen tutkimuksen tulosten mukaan koirat tukivat tukea tarvitsevia oppilaita tunnetaitojen äärellä edistämällä tunnetaitojen oppimista, vuorovaikutusta sekä mielekästä oppimisympäristöä. Koira toimi muun muassa siltana, motivaattorina, jäänmurtajana ja tunnelman nostattajana tunnetaitoja harjoiteltaessa. Oppilaiden suhtautumisesta koira-avusteiseen tunnetaitojen oppimiseen nousi esiin mahdollisuuksia ja haasteita. Mahdollisuudet kuitenkin korostuivat koiran positiivisten tunnetilojen tартtuessa oppilaisiin ja koiran läsnäolon tukiessa oppilaiden osallisuutta ja aktiivisuutta. Kumpikin erityisopettaja käytti tunnetaitojen harjoittelussa koira-avusteisesti sekä vapaissa että strukturoiduissa tilanteissa. Strukturoituja tilanteita ilmeni enemmän ja toiminnalliset keinot näyttäytyivät keinoista tehokkaimpina.

Seuraavaksi siirryn tulosten pohjalta muodostamani johtopäätösten tarkasteluun eli tulkitseen edellä esittelemiäni tuloksia. Lisäksi pohdin tutkielmani luotettavuutta ja eettisyyttä. Lopuksi siirrän tarkasteluni tulevaisuuteen pohtimalla aiheen jatkotutkimusmahdollisuuksia.

8.1 Johtopäätökset

Aloitan tarkastelun liittämällä tutkielmani osaksi laajempaa yhteiskunnallista näkökulmaa. Tämän jälkeen siirryn johtopäätösten puimiseen yksityiskohtaisemmin. Kappaleet 8.1.1, 8.1.2 ja 8.1.3 antavat vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ”*Miten koira vaikuttaa tukea tarvitsevien oppilaiden työskentelyyn tunnetaitojen parissa?*”. Kappale 8.1.4 tarjoaa näkemyksiä puolestaan toiseen tutkimuskysymykseen ”*Millaisia keinoja erityisopettajilla on tunnetaitojen käsittelyyn koira-avusteisesti?*”.

Tunnetaidot ovat osa mielenterveystaitoja (Aalto-Setälä ym. 2020, 22). Tunnetaidot yhdessä tietoisuus- ja vuorovaikutustaitojen kanssa ovat tärkeitä elämänmittaisen mielenterveyden kannalta (Mieli ry, 2022a). Lapset, joille on diagnosoitu esimerkiksi autismikirjon oireyhtymä tai persoonallisuushäiriö taikka jokin oppimisen vaikeus kuuluvat mielenterveysongelmien riskiryhmään. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää tukea tunnetaitojen kehittymistä oppilaiden kohdalla, jotka syystä tai toisesta tarvitsevat tukea koulunkäynnissään. Erityisluokat ovatkin yksi keskeisimmistä paikoista, joissa tuetaan lasta tai nuorta, jolla on mielenterveysongelmia. (Cuellar 2015,112.) Seppälän (2022) pro gradu -tutkielman tulosten

mukaan erityisesti oppilaat, joilla on vaikeuksia tunnepuolella tai keskittymisessä hyötyvät koira-avusteisesta tunnekasvatuksesta. Myös tämän tutkielman tulosten pohjalta vaikuttaa siltä, että tunnetaitojen harjoittelu koira-avusteisesti sopii hyvin oppilaille, joilla on erilaisia tuen tarpeita.

Avolan ja Pentikäisen (2019, 158) mukaan päiväkotia ja koulu ovat nykypäivänä keskeisessä asemassa lasten tunnetaitojen tukemisessa, sillä kasvatustieteiden ammattilaisten tunneosaamiseen on helpompi vaikuttaa kuin kotiväen tunneosaamiseen. Tunnetaitojen tukeminen onkin osa perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014, 283) tunnetaitojen kehittämisen tukeminen liitetään yhdeksi tekijäksi itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen alueeseen. Oppilaiden tunne- ja turvataitojen edistämiseksi tavoitteena on itseään arvostava ja hyvinvoiva lapsi ja tunnekasvatusta on oppilaiden hyvinvointia edistävää sekä erinäisiltä ongelmilta ennaltaehkäisevää kasvatusta (Valkama & Ala-Luhtala 2014, 9). Kasvatustieteiden tiedealalla tunnetaitojen ja eläinavusteisen pedagogiikan mahdollisuudet on huomattu ja aiheesta löytyy monipuolisesti pro gradu -tutkielmia (Ahonen 2013; Repo 2020; Seppälä 2022). Tämä tutkielma yhdistää tarkasteluun erityispedagogiikan näkökulman. Koira-avusteisen pedagogiikan hyötyjen positiivinen vaikutus tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla on useassa lähteessä nostettu esiin (Höök 2011b; Baumgartner & Cho 2014; Kirnan ym. 2018) ja ne näkyivät myös tässä tutkielmassa tukea tarvitsevien oppilaiden työskennellessä tunnetaitojen äärellä koira-avusteisesti. Näistä hyödyistä tarkemmin seuraavaksi.

8.1.1 Koira siltana ja jäänmurtajana

Phillips Parshall (2003) kertoo artikkelissaan koirastaan Rudysta, jota hän käytti terapeutin työssään surun lievittäjänä. Hän esittelee artikkelissa tapauksen, jossa kahdeksanvuotias poika oli ahdistunut terapiatilanteesta eikä halunnut jäädä yksin hänen kanssaan. Perhe kuitenkin suostui hänen ehdotukseensa koiran ottamisesta mukaan terapiatuokioon. Phillips Parshall (2003) kuvailee Rudyn toimineen siltana pojan tuomisessa lähempään vuorovaikutukseen itsensä kanssa. Lisäksi Rudy toimi jäänmurtajana terapeutin ja pojan väliseen kahdenkeskeiseen ja toimivaan vuorovaikutukseen.

Edellä kuvattu tapaus myötäilee hyvin tämän tutkielman keskeisimpiä tuloksia, jotka liittyivät koiran vaikutuksiin tunnetaitojen harjoittelun äärellä. Koiran toimiminen eräänlaisena siirtymäobjektina, siltana näytti edistävän tukea tarvitsevien oppilaiden ja erityisopettajien välistä vuorovaikutusta etenkin sellaisten oppilaiden kohdalla, joilla oli ongelmia nimenomaan vuorovaikutuksessa. Koira toimi siltana myös aiheeseen tutustumisen jälkeen konkreettiseen

harjoitteluun siirryttäessä. Lisäksi koira purki tehokkaasti intensiteettiä opetustilanteissa, joissa oltiin kahden kesken tai käsiteltiin arkaluontoista aihetta. Ahonen (2013) esittelee kirjoituksessaan pro gradu -tutkielmansa tuloksia. Tulosten mukaan koira tarjosi erityisluokan oppilaille emotionaalista tukea, luokan ilmapiiri parani ja koira toimi jäänmurtajana sosiaalisissa tilanteissa. Myös hänen tuloksensa myötäilivät tämän tutkielman tuloksia, joiden mukaan emotionaalinen jäänmurtaja voi olla hyödyksi etenkin oppilaille, joilla on tuen tarvetta tunne- ja vuorovaikutustasolla.

8.1.2 Tunnetaidot ja positiivinen psykologia

Yksi keskeisimmistä tuloksista oli koira-avusteisen tunneyöskentelyn positiivinen vaikutus Niemen (2014) nimeämiin tärkeimpiin tunnetaitoihin sekä koiran tarjoama tuki näitä tunnetaitoja harjoiteltaessa. Nämä tunnetaidot on esitelty kappaleessa 3.1 ja ne ovat tunteiden tunnistaminen, säätely, käsittely ja kannattelu. Ainoa näistä neljästä tunnetaidosta, jota ei tämän tutkielman tuloksissa ilmennyt oli tunteiden kannattelu, jolla viitataan siis tunteen tunnistamisen ja nimeämisen jälkeiseen tunteen tietoiseen vastaanottamiseen. Tunnetaitojen harjoittelu painottui tunteiden tunnistamiseen ja käsittelyyn. Tarkastelen seuraavaksi tarkemmin näitä kahta tunnetaitojen osa-aluetta tutkielmani tulosten valossa.

Tunteiden *tunnistamiseen* liittyy oleellisesti tunteen nimeäminen. Sofian ja Paloniemen (2022, 46) mukaan tunteiden nimeämisestä on paljon hyötyä. Nimeämisen avulla voi tunnistaa tunteen ja näin lievittää tunteen voimaa, antaa tunteelle merkityksen sekä tunnistaa tunteen taustamerkityksen (Sofia & Paloniemi 2022, 46). Oppimisen vaikeudet liittyvät useissa tapauksissa erilaisiin sosioemotionaalisiin ongelmiin, mikä edistää kielteisten tunteiden syntyä (Aro & Nurmi 2019, 135.) Tukea tarvitsevilla oppilailla tunteiden tunnistamisen ja nimeämisen tärkeys siis korostuu. Elävänä ja neutraalina kohteena koira voi auttaa tukea tarvitsevia oppilaita hahmottamaan ja tunnistamaan tunteita paremmin. Tunteiden *käsittely* kiteytyi opettajan ja oppilaiden väliseen vuorovaikutukseen, jota koira tuki läsnäolollaan. Höökin (2011b) mukaan koira voikin auttaa tunteiden ilmaisemista tukemalla ihmisten välistä dialogia ja yhteenkuuluvuutta. Koiran läsnäolon vaikutukset vuorovaikutukseen nousivat käsittelyn ohella myös omaksi teemakseen koiran toimiessa keskustelun tukena ja helpottaessa kontaktin saamista oppilaaseen.

Kuten kappaleessa 3.3 esittelin, positiivisesta psykologiasta puhuttaessa keskiöön nousee vahvuudet, myönteiset tunteet sekä osallisuus (Kumpulainen ym. 2014, 228–231). Koiran positiivinen vaikutus oli kahteen jälkimmäiseen eli myönteisiin tunteisiin ja osallisuuteen

ilmeinen koirien edistään ilmapiiriä, herättäen oppilaissa myönteisiä tunteita sekä toimien luontevasti osallistavassa ja toiminnallisessa harjoittelussa. Koira näyttää suurimmalle osalle oppilaista toimivan luonnollisena tekijänä oppimisen ilon ja oppimisen mielekkyyden luomiseen.

Lisäksi Kumpulaisen ynnä muiden (2014) esittelemistä positiivisen psykologian viidestä taustalla vaikuttavasta peruseriaatteesta kolme oli nähtävissä tutkielmani tuloksissa. Nämä kolme peruseriaatetta olivat myönteisen ja yhteisöllisen toimintakulttuurin vahvistava vaikutus oppilaiden hyvinvointiin, oppimiseen ja sosiaalisiin suhteisiin, osallisuus ja toimijuus opetustyön lähtökohtana sekä myönteisten tunteiden näkeminen oppimisen ja hyvinvoinnin voimavaroina. Tämän tutkielman tulosten pohjalta koira-avusteisuus vaikuttaisi toimivan erinomaisesti positiivisen pedagogiikan harjoittamiseen. Tulosten valossa näyttää siltä, että koira voisi toimia hyvin myös kahden viimeisen periaatteen äärellä eli vahvuuksien tunnistamisessa sekä kodin ja koulun välisessä yhteistyössä, sillä koira-avusteisessa työskentelyssä positiivisen pedagogiikan muutkin peruseriaatteet olivat luonnollisesti läsnä.

8.1.3 Mahdollisuudet oppilaiden suhtautumisessa

Tuloksista nousi esiin koiran vahvistava vaikutus oppilaiden aktiivisuuteen sekä positiiviseen käyttäytymiseen. Räsänen (2020, 201) toteaa teoksessaan oppilaiden motivoituvan parhaiten, kun he tuntevat työskentelevänsä omasta tahdostaan ulkoisten palkkioiden ja rangaistuksien sijaan. Koira näyttäisi olevan faktori, jolla oppilaiden oman tahdon työskentelyyn saa kytkettyä päälle vaivatta.

Positiivisella vahvistamisella pyritään nimensä mukaisesti vahvistamaan positiivista käytöstä, mutta valitettavan usein kouluarjessa huomio kiinnittyy tiedostamattomasti negatiiviseen käytökseen ja sen rajaamiseen (Räsänen 2020, 21–22). Koiralle käy harvemmin tällaisia vahinkoja. Tässä tutkielmassa voitiin huomata koirien hakeutuvan hyvin käyttäytyvien oppilaiden seuraan ja palkitsevan näin positiivisen käytöksen. Negatiivinen ilmapiiri ja häiriköinti sen sijaan ajoivat koiran omiin oloihinsa eikä koira näin ollen palkitse huomiolla negatiivista käyttäytymistä. Oppilaat vaikuttivatkin muun muassa tämän takia jaksavan tsemppata ja tarvittaessa myös muuttavan käytöstään koiran läsnä ollessa.

Oppilailla vaikutti olevan myös sanaton kunnioitus eläintä kohtaan. Koiran aitous, vilpittömyys ja puolueettomuus ovat varmasti tekijöitä, jotka luovat universaalia kunnioitusta eläimiä kohtaan. Koira ei vahingossakaan tuomitse ihmistä ulkonäön, vammaisuuden, iän, sukupuolen,

seksuaalisen suuntautuneisuuden, sosiaalisen taustan tai etnisyyden perusteella (Höök 2011b, 116), minkä vuoksi koiraan on helppo luottaa. Oppilaiden kunnioitus helpotti toisen opettajan mukaan uuden opetusryhmän kohtaamista. Siegel (2014, 20) esittää artikkelissaan eläimen läsnäolon luokkahuoneessa voivan muuttaa opettajien ja oppilaiden tekemiä havaintoja toisistaan. Tämä on mahdollisesti yksi selitys siihen, miksi uusi opetusryhmä voi olla helpompi kohdata koiran kanssa.

8.1.4 Strukturoidut koira-avusteiset keinot

Tunnetaitojen tärkeys on tiedostettu, mutta Avolan ja Pentikäisen (2019, 55) mukaan todellisen muutoksen vahvistamiseksi kouluissa tarvitaan tiedon lisäksi toteuttamista ja tekemistä. Tämän tutkielman pohjalta näyttäisi siltä, että koulukoira voi olla yksi toimiva keino toteuttamisen ja tekemisen lisäämiseen. Tutkielmani tarjoaakin tiedon ohella konkreettisia vinkkejä ja ideoita tunnetaitojen harjoittelun toteuttamiseen koira-avusteisesti. Etenkin strukturoidut koira-avusteiset keinot nousivat tulososiossa toimivaksi metodiksi tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetaitoja tuettaessa.

Oppilaille, joilla on tuen tarvetta, on usein vaikeaa oman aktiivisen toiminnan toteuttaminen. Oppiminen kuitenkin perustuu oppijan omalle toiminnalle, joten oppijan tulee oppimisen yhteydessä olla aktiivinen (Ahonen, Aro, Aro, Lerkkanen & Siiskonen 2019, 15). Koira voi auttaa tukea tarvitsevia oppilaita aktiivisuuden herättämisessä ja ylläpidossa. Tulosten pohjalta ilmenikin koiran olevan erinomainen työväline toiminnallisuuden toteuttamisessa. Koira-avusteisesti toteutettu koira-avusteinen tunnetyöskentely vaati erityisopettajilta vahvaa pedagogista osaamista sekä opetusvälineiden hankintaa tai luomista. Vaikka opetusvälineitä tarvittiin runsaasti (taulukko 5) ja työskentelyn organisointi vaati opettajilta kehittyneitä organisointitaitoja (kaava 3) nousi toiminnallinen harjoittelu koiran avulla keskeiseksi osaksi koira-avusteisen tunnetaitojen harjoittelun prosessissa (kaava 2). Tämän vuoksi välineisiin ja organisointiin kulunut aika ja mahdollinen lisäkuormitus näyttäytyi kuitenkin kannattavana.

Koira-avusteinen tunnetyöskentely on lapsilähtöistä. Koiran avulla opettajan on helppo tarjota oppilaille tukea ja haasteita, jotka osuvat lähikehityksen vyöhykkeelle, eli ovat lapselle juuri oikean tasoisia. Koira tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden harjoitella ja oppia uusia asioita yhdessä koiran ja muun ryhmän kanssa. Tämänkaltainen lapsilähtöinen lähestyminen taitojen harjoitteluun tukee muun muassa oppilaiden itseohjautuvuutta, taitojen kehittymistä, oppimismotivaatiota sekä vuorovaikutusta. (Siiskonen, Lerkkanen & Aro 2019, 79.) Tutkielmani tulokset osoittivat, että koira tukee erinomaisesti ja luonnollisesti lapsilähtöistä

tunnetyöskentelyä ja täten kaikkia edellä mainittuja seikkoja. Tulosten pohjalta muodostunut kaava (kaava 2) tunnetaitojen harjoitteluun koira-avusteisesti on hyvä esimerkki tästä, edeten koiran avulla havainnollistamisesta pohdintaan ja siirtyen lähikehityksenvyöhykkeelle harjoittelemaan konkreettista taitoa koiran avulla.

Keskeisimmäksi tekijäksi oppimistulosten ja ylipäätään oppimisen kannalta on osoittautunut vuorovaikutuksen luonne oppilaiden ja opettajan välillä (Siiskonen ym. 2019, 81), miksi vuorovaikutuksen aspektit ovat tärkeitä myös tunnetaidoista puhuttaessa. Hamre ynnä muut (2013) ovat tarkastelleet vuorovaikutuksen laatua vuorovaikutukseen perustuvan opetuksen mallin (teaching trough interaction, TTI) avulla. Malliin kuuluu kolme aluetta, jotka ovat oppimista ohjaava tuki, toiminnan organisointi sekä tunnetuki. Näiden kolmen alueen sisällöissä on havaittavissa samoja elementtejä, joita koira-avusteinen työskentely tutkielmani tulosten mukaan tarjoaa. *Oppimista ohjaavasta tuesta* puhuttaessa koira edisti opittavien asioiden ymmärtämistä sekä dialogisuutta. *Toiminnan organisoinnin* kohdalla voidaan havaita puolestaan yhteneväisyyksiä opetuksen monipuolisuudesta ja tavoitteellisuudesta puhuttaessa. *Tunnetuen* kohdalla koira edesauttoi oppilaiden ja opettajan välistä vuorovaikutussuhdetta sekä mukavan ilmapiirin luontia.

TTI-mallin alueissa ja koira-avusteisessa tunnetyöskentelyssä on siis havaittavissa samankaltaisuuksia, mikä viittaa siihen, että koira voi toimia erinomaisena apuvälineenä toteutettaessa vuorovaikutukseen perustuvaa opetusta. Hamre ynnä muut (2013) korostavat myös tunnetuen ja ilmapiirin merkitystä oppilaiden kohdalla, joilla on tuen tarvetta. Heidän näkemyksensä ovat linjassa tämän tutkielman tulosten kanssa. Lisäksi koiran läsnäolon vaikutus oli erittäin positiivinen suhteessa yleiseen ilmapiiriin. Tämän tutkielman tulosten pohjalta voidaankin todeta, että koira voi ja kannattaa käyttää monipuolisesti tunnetaitojen äärellä.

8.2 Luotettavuus

Luotettavuutta lisää yksityiskohtainen selvitys aineiston kokoamisesta ja analysoinnista, mikä alkoi jo tutkimussuunnitelmasta. Luotettavuutta tuleekin arvioida jo suunnitteluvaiheessa, jotta koko tutkielman luotettavuus ei jää heikoksi. Tutkielmani tekeminen eteni tiedeyhteisön yleisten toimintatapojen puitteissa ja ulkopuolinen henkilö valvoi tutkimusprosessin toteutumista sekä arvioi tuotokset. Lisäksi aikaisempi tutkimus on ollut vahvasti läsnä ja loi teoreettisen pohjan tämän tutkielman teolle. Ilman suunnitelmallisuutta ja laadun valvontaa luotettavuutta ei voida saavuttaa. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 138–141; Kananen 2014, 145–146.)

Kyseessä on pro gradu -tutkielma, joten tutkimuksen tekemiseen käytettävä aika ja resurssit ovat rajalliset. Luotettavuutta heikentää myös se, että kyseessä on opinnäytetyö, jonka tarkoituksena on osoittaa harjaantumista omaa tieteenalaa koskeviin kysymyksiin. Tekijänä ei toimi siis harjaantunut tutkija vaan opiskelija. Oma kiinnostukseni aiheeseen voi myös heikentää luotettavuutta. Omat ennakko-oletukset ja toiveeni tuloksia kohtaan saattavat vääristää tutkimukseni tuloksia.

Tieteellisen tutkimuksen yleisimmät luotettavuusmittarit ovat reliabiliteetti ja validiteetti, jotka on luotu määrällisen tutkimuksen piirissä. Niiden avulla laadullisen tutkimuksen arviointi on melko haastavaa, mutta niitä voidaan hyödyntää. Reliabiliteetin avulla tarkastellaan tutkimuksen toistettavuutta. (Hirsjärvi 2016, 216.) Ajatuksena on, että jos tutkimus uusitaan, olisivatko tulokset samoja. Vaikka reliabiliteetti ei sovi yhtä hyvin ihmistieteisiin kuin luonnontieteisiin on tärkeää, että raportti on niin tarkka, että sen pohjalta tutkimuksen voisi uusida. (Kananen 2017, 145.)

Validiteetilla tarkoitetaan puolestaan sitä, että tutkitaan oikeita asioita (Hirsjärvi 2016, 216). Olen pyrkinyt perusteellisesti kuvamaan tutkittavaa ilmiötä ja luomaan sille kattavan teoriapohjan. Ilmiön luonteen huomioiden ja tieteellisesti perustellen olen valinnut tutkimusmetodin. Validiteetin tiedostaminen jo tutkimuksen alkuvaiheessa auttoi suunnitelmaan oikeanlaista tutkimusasetelmaa huolella. Validiteetti voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan oikeaa syy-seuraussuhdetta. Kaikki väitteet pitää pystyä perustelemaan oikeiksi ja tehtyjen tulkintojen tulisi olla ristiriidattomia. (Kananen 2017, 145–153.) Olen pyrkinyt luomaan useasta eri lähteestä keräämääni tietoa selkeään, eheään ja ristiriidattomaan muotoon. Tutkimuksen edetessä olen varmistanut ohjaajaltani teemoittelun ja tutkimuskysymysten sopivuuden. Myös tehtyjen johtopäätösten sopivuus aineistoon arvioidaan ulkoisen henkilön toimesta.

Ulkoinen validiteetti viittaa saatujen tulosten yleistettävyyteen. Kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus, joten ulkoista validiteettia ei voida arvioida. Tarkoituksena on selittää ja ymmärtää ilmiötä, mutta tulosten sopivuudesta muihin tapauksiin ei voida puhua. Saadut tulokset pätevät vain tämän tutkielman tutkimuskohteeseen. Kvalitatiivisen tutkimuksen pohjalta voidaan luoda teorioita ja malleja, jotka sopivat laajempaan yleistämiseen. Kyseessä on kuitenkin pro gradu -tutkielma, jonka piiriin teorioiden ja mallien luominen ei kuulu. (Kananen 2017, 145–153.)

Tässä opinnäytetyössä yhtenä aineistonkeruun muotona on käytetty havainnointia. Havainnoinnin luotettavuudessa korostuu havainnointitaito, joka kehittyy ainoastaan tekemällä käytännön kenttätöitä (Vilka 2006, 16). Kokematon havainnoija saattaa sortua helpommin havainnointitilanteen häirintään tai hänen voi olla vaikea suhtautua havainnointitilanteeseen objektiivisesti (Hirsjärvi ym. 1997, 201). Tämän opinnäytetyön havainnointi oli ensimmäinen tieteellinen havainnointi, jonka suoritin, mikä heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Tieteellinen havainnointi on kuitenkin suosittu ja hyväksi havaittu laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmä (Hirsjärvi ym. 203) ja pro gradu -tutkielman tarkoituksena on harjoitella tutkimuksen tekemistä, joten havainnointien tekeminen oli perusteltua.

8.3 Eettisyys

Tutkimuksen eettisyys lähtee liikkeelle jo aiheen valinnasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129; Hirsjärvi ym. 1997, 26). Tässä tutkielmassa käsitellään koira-avusteisen erityispedagogiikan vaikutuksia tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetyöskentelyyn sekä tarkastellaan keinoja koira-avusteisen erityispedagogiikan toteuttamiseen tunnetaitoja harjoitellessa ja tuettaessa. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että koulutetun ja tutkinnon suorittaneen eläimen käyttö luokkaympäristössä vaikuttaa usein positiivisesti etenkin tukea tarvitsevien oppilaiden ongelmiin sekä motivoi heitä oppimaan sosiaalisesti tärkeää käyttäytymistä positiivisessa ja riskittömässä ympäristössä (Baumgartner & Cho 2014, 208). Eläinavusteiset toimet voivat olla hyödyllisiä laajalle skaalalle ihmisiä erilaisista lähtökohdista. Erityisesti oppilaat, joilla on erilaisia tuen tarpeita kuten oppimisvaikeuksia, autismia ja käyttäytymishäiriöitä voivat hyötyä eläinavusteisesta pedagogiikasta. Eläinten käyttö opetuksessa edistää muun muassa vastuullisuutta, sosiaalisia taitoja, empatiaa sekä positiivista minäkäsitystä. (Baumgartner & Cho 2014; Höök 2011a.) Teoria yhdessä aiikeisemmän tutkimuksen kanssa tukikin hyvin tämän tutkielman aiheen valintaa. Lisäksi mielenterveyden kasvavat ongelmat (NAMI 2022) linkittivät aiheen laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin.

Tutkimuksen eettisyys kulkee käsikädessä tutkimuksen uskottavuuden kanssa. On siis tärkeää noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133.) Olen toteuttanut tämän pro gradu -tutkielman tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen mukaisesti, huomioiden aikaisemman tutkimuksen ja kunnioittaen muiden tutkijoiden työtä sekä suunnitellut, toteuttanut ja raportoinut työskentelyäni mahdollisimman tarkasti. Muun muassa edellä mainitut asiat kuuluvat hyvään tieteelliseen käytäntöön. Lisäksi hankin tutkimusluvut. (TENK 2012.) Kevään 2022 aikana hakemani tutkimusluvut hyväksyi ja allekirjoitti 2022 Varsinais-Suomessa sijaitsevan kaupungin palvelujohtaja sekä erään toisen Varsinais-Suomalaisen kaupungin sivistysjohtaja.

Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa ihmisoikeudet ovat tietysti tutkimuksen eettisyyden kohdalla kriittisessä asemassa. Tuomi ja Sarajärvi (2009) ovat kuvanneet teoksessaan seikkoja, jotka täytyy ottaa huomioon ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa. Heidän mukaansa tutkimukseen osallistuvilla on selvitettävä tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät. Osallistuvien henkilöiden on osallistuttava vapaaehtoisesti ja heillä tulee olla oikeus keskeyttää osallistumisensa missä tahansa kohtaa tutkimusta. Osallistujan on tiedettävä mistä tutkimuksessa on kyse, minkä lisäksi hänelle on kerrottava edellä mainitut oikeutensa. Lisäksi tutkimusta tehdessä tutkijan tulee ensisijaisesti huomioida osallistujien hyvinvointi. Luottamus on tietysti myös kriittisessä osassa eettisyydestä puhuttaessa, eikä kerättyjä tietoja saa jakaa ulkopuolisille henkilöille ja tietoja tulee käyttää vain luvattuun tarkoitukseen. Luottamuksellisuus kiteytyy ennen kaikkea tutkijan toimintaan. Hänen on pidettävä lupauksensa ja toimittava eettisesti. Edellä mainittujen seikkojen rinnalla osallistujien anonymiteetti on taattava. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Olen pyrkinyt ottamaan kaikki edellä kuvatut seikat huomioon koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimukseni tavoitteet ja menetelmät selvisivät erityisopettajille jo ensimmäisten viestien yhteydessä (liite 2). Erityisopettajat välittivät havainnointitunneille osallistuvien oppilaiden huoltajille Wilma-viestin (liite 3), jonka olin luonut eettisyyden takaamiseksi. Olen säilyttänyt kerättyjä aineistoja salatuissa tiedostoissa. Hävitin tutkimusaineistot aineiston analyysin jälkeen syksyllä 2022. Kirjoitin tutkimukseen osallistuneista henkilöistä ja koirista pseudonimillä jo aineistoja kootessani kirjoitettuun muotoon. Tutkimuksen tuloksia esitellessä käytin samoja pseudonimiä (taulukko 1) anonymiteetin takaamiseksi.

Koska käytin tutkimuksessa osallistavaa havainnointia, oli tutkijana minun mietittävä erityisen tarkkaan millaisia sitaatteja ja millaista tietoa julkaisen, jotten vahingossakaan vaaranna

osallistujien anonymiteettiä. Kuten Huttunen ja Homanen (2017) kuvaavat, osallistumalla haastateltavien työpaikalla tapahtuvaan työskentelyyn, toimii näin osana ihmisten arkiympäristöä. Eettisyyden on alettava tällöin ensimmäisestä kohtaamisesta ja jatkuttava raportointiin saakka (Huttunen & Homanen 2017, 148–149), mikä on ollut kirkkaana mielessäni koko tutkimusprosessin ajan.

8.4 Jatkotutkimus

Tämän tutkielman tulosten pohjalta heräsi runsaasti jatkotutkimusaiheita. Etenkin suomenkieliset tutkimukset aiheesta on toteutettu pääosin tapaustutkimuksina, kuten myös tämä tutkimus. Lisäksi suomenkielistä tutkimusmateriaalia koira-avusteisesta erityisopetuksesta suoranaisesti tunnetaitojen harjoittelun näkökulmasta ei juurikaan löydy, joten jatkotutkimusmahdollisuudet ovat kattavat. Erityisen mielenkiintoista olisi toteuttaa vertaileva tutkimus tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetaitojen harjoittelusta koira-avusteisesti ja ilman koira, jolloin mahdolliset hyödyt ja toisaalta myös haasteet tulisivat uudella tavalla esille.

Tämä tutkielma, kuten muutkin tapaustutkimukset, on toteutettu pienellä otannalla. Olisikin mielenkiintoista saada aiheesta tutkittua tietoa laajemman tutkimusaineiston valossa, esimerkiksi kyselytutkimuksella suoritettuna. Tutkielmani kohdistui yläluokkien toimintaan ja aihetta olisi myös mielekästä tarkastella alakoulun kontekstissa. Ala- ja yläkouluista saatuja tuloksia olisi myös mielekästä vertailla. Myös interventiotutkimuksen toteuttaminen olisi tämän aiheen kohdalla mielenkiintoista niin, että esimerkiksi lukuvuoden alussa ja lopussa suoritettaisiin koira-avusteinen tunneinterventio erityisopetuksen pienryhmälle tai yksittäisille oppilaille. Kontrolliryhmään vertaamalla saataisiin esille spesifejä vaikutuksia koira-avusteisen pedagogiikan vaikutuksista ennalta määrättyjen tunnetaitojen kohdalla. Kohteena voisi olla vaikkapa tunteiden nimeäminen, omien vahvuuksien tunnistaminen tai omien tunteiden sanoittaminen.

Lopuksi haluan vielä nostaa esiin koira-avusteisen pedagogiikan vahvan aseman erityisopetuksen kentällä. Kuten jo useaan otteeseen olen maininnut, tätä tutkielmaa varten suoritettujen havainnointien perusteella koira-avusteinen tunnetyöskentely näytti sopivan tukea tarvitseville oppilaille hyvin. Lisäksi kumpikin erityisopettaja katsoi tukea tarvitsevien oppilaiden olevan oppilasryhmä, joka hyötyy kaikista eniten koira-avusteisesta tunnetyöskentelystä. Tunnetaidot voivat olla haastavia kenelle tahansa ja koira voi auttaa tunnetaitojen harjoittelussa monella tapaa. Jatkossa aiheesta olisikin tärkeää saada lisää

tutkittua tietoa erityistä tukea saavien oppilaiden näkökulmasta, jotta toiminta saa lisää tieteellistä perustelua taustalleen. Tähän loppuun annan puheenvuoron toiselle tutkimukseen osallistuneista erityisopettajista korostamaan sanomaani.

- mun mielestä se on ihan selvä, et mitä isompia ongelmia tai haasteita oppilaalla on, niin sitä enemmän mun mielestä hyötyy koirasta. Et monta kertaa näitten ”tavallisten” oppilaitten kohdalla niin se, ni joo kyl siitä hyvää mieltä aiheutuu ja sillai, mut mun mielestä se selkeesti se hyöty on kyl niinku erityisen tuen oppilaissa
- (Saana)

Lähteet

- Ahonen, L. 2013. Koirat kasvun ja kehityksen tukena koulussa. Teoksessa K. Ikäheimo (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 184–184.
- Ahonen, T., Aro, M., Aro, T., Lerkkanen, M.-L. & Siiskonen, T. 2019. Oppimisen vaikeudet. Jyväskylä: Niilo Mäki instituutti.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Aro, T. & Nurmi, J.-E. 2019. Motivaatio, tunteet ja oppiminen. Teoksessa T. Ahonen, M., Aro, T. Aro, M.-L. Lerkkainen & T. Siiskonen (toim.) Oppimisen vaikeudet. Jyväskylä: Niilo Mäki instituutti.
- Avoimen yliopiston Koppa. 2021. Jyväskylän yliopiston Koppa 2021.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tutkimusstrategiat/etnografinen-tutkimus> (Luettu 7.11.2021.)
- Avola, P., Pentikäinen, V. 2019. Kukoistava kasvatus. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. Espoo: BEEhappy Publishing.
- Baumgartner, E. & Cho, J. 2014. Animal-assisted activities for students with disabilities: Obtaining stakeholders' approval and planning strategies for teachers. *Childhood Education* 90 (4), 281–290. <https://doi.org/10.1080/00094056.2014.936221> (Luettu 23.09.2022.)
- Bennet-Goleman, T. 2002. Tunteiden alkemiaa. Uusin tavoin mielenterveyteen. Suom. A. Sallamo-Lavi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Björn, P., Savolainen, H. & Jahnukainen M. 2017. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki – erityisopetusta, ohjausta ja suunnitelmallista yhteistyötä. Teoksessa S. Puukari, K. Lappalainen & M. Kuorelahti. Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Cuellar, A. 2015. Preventing and treating child mental health problems. *Future of Children* 25 (1), 111-134.
- Daly, B. & Suggs, S. 2010. Teachers' experiences with humane education and animals in the elementary classroom: implications for empathy development. *Journal of Moral Education* 39 (1), 101-112. <https://doi.org/10.1080/03057240903528733> (Luettu 26.09.2022.)
- Fine, A. 2010. Handbook on animal-assisted therapy. Theoretical foundations and guidelines for practice. Amsterdam: Elsevier Inc.

- Hamre, B. K., Pianta, R. C., Downer, J. T., DeCoster, J., Mashburn, A. J., Jones, S., Brown, J. L., Cappella, E., Atkins, M., Rivers, S. E., Brackett, M. A. & Hamagami, A. (2013). Teaching through interactions: Testing a developmental framework of teacher effectiveness in over 4000 classrooms. *The Elementary School Journal*, 113, 461–478.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Huttunen, L. & Homanen R. 2017. Etnografinen haastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, 106–125.
- Höök, I. 2011a. Better care with a care dog. ABC for therapy dogs. Väinge: Utomhuset Hälsohuset Förlag.
- Höök, I. 2011b. The professional therapy dog. A care dog on prescription. Stocholm: Gothia Förlag AB.
- Ikäheimo, K. 2013a. Eläimen ja Ihmisen suhde. Teoksessa K. Ikäheimo (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 5–9.
- Ikäheimo, K. 2013b. Eläinavusteisen työskentelyn määritelmiä ja termejä (AAA ja AAT). Teoksessa K. Ikäheimo (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 10–13.
- Kahilaniemi, E. 2016. Eläinavusteinen interventio. Asiakkaan toiminnallisuuden tukeminen koira-avusteisin menetelmin. Tampere: Eeva Kahilaniemi/ Voimatassu Ky.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto – Jykdok.
- Kangas, S. 2008. Sateenvarjon alla: Etnografinen tutkimus lasten vuorovaikutuksesta ja leikistä. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Kirnan, J., Shah, S. & Lauletti, C. 2018. A dog-assisted reading programme's unanticipated impact in a special education classroom. *Educational Review* 72 (2), 196–219. (Verkkolehti.) Lontoo. <https://doi.org/10.1080/00131911.2018.1495181> (Luettu 13.09.2022.)
- Kivirauma, J. 2015. Erityisopetuksen historialliset linjat. Teoksessa S. Moberg, J. Hautamäki, J. Kivirauma, U. Lahtinen, H. Savolainen & S. Vehmas (toim.) Erityispedagogiikan perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Klemettilä, H. 2013. Apurieläinten historiaa länsimaissa: koira, hevonen ja kissa. Teoksessa K. Ikäheimo (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 14–21.
- Koivuniemi, M., Kinnunen, S., Mänty, K., Näykki P. & Järvenoja, H. 2020. Arjen sosioemotionaaliset haasteet oppimistilanteina. 4T-toimintamalli lapsen kehittyvien tunteiden säätelytaitojen tukemiseksi. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kosonen, S. 2017. Mielenterveyden huomioiminen ohjauksessa. Teoksessa S. Puukari, K. Lappalainen & M. Kuorelahti. Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kumpulainen, K., Mikkola, A., Rajala, A., Hilppö, J. & Lipponen, L. 2014. Positiivisen pedagogiikan jäljillä. Teoksessa L. Uusitalo-Malmivaara (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kärkkäinen, K. 2017. Vahvista lasta. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Lahtinen, A. & Rantanen, J. 2019. Tunnetaidot opetustyössä. Opas haastaviin tilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2008. Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa M. Laine, J. Bamberg & Jokinen P. (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 9–38.
- Malmsten, A. 2008. Rajaaminen. Teoksessa M. Laine, J. Bamberg & Jokinen P. (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 57–73.
- Marttunen, M. & Karlsson, L. 2013. Nuoruus ja mielenterveys. Teoksessa M. Marttunen, H. Huurre, T. Srandholm & R. Viialainen (toim.) Nuorten mielenterveyshäiriöt. Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Opas 25. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 7–14.
- MIELI Suomen Mielenterveys ry. 2022a. Kaverin kanssa elämä maistuu paremmalta. Mieli ry:n uutinen 10.8.2022. <https://mieli.fi/uutiset/kaverin-kanssa-elama-maistuu-paremmalta/> (Luettu 28.9.2022.)
- MIELI Suomen Mielenterveys ry. 2022b. MIELI ry:n Kriisipuhelimeen vastattu tuplasti enemmän kuin ennen pandemiaa. Mieli ry:n uutiset 29.8.2022. <https://mieli.fi/uutiset/mieli-ryn-kriisipuhelimeen-vastattu-tuplasti-enemman-kuin-ennen-pandemiaa/> (Luettu 28.09.2022.)
- MIELI Suomen Mielenterveys ry. 2022c. Nuorten itsetuhoisuus hälyttävän yleistä. Mieli ry:n uutiset 9.9.2022. <https://mieli.fi/uutiset/nuorten-itsetuhoisuus-halyttavan-yleista/> (Luettu 28.9.2022.)

- Miles, M. B. & Huberman, M. 1994. An expanded sourcebook. Qualitative data analysis. Second edition. California: SAGE Publications, Inc.
- Moberg, S. & Vehmas, S. 2015. Erityiskasvatuksen perusteet ja käytännöt. Teoksessa S. Moberg, J. Hautamäki, J. Kivirauma, U. Lahtinen, H. Savolainen & S. Vehmas (toim.) Erityispedagogiikan perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus.
- NAMI: National Alliance on Mental Illness. (n.d.) 2022. Kids, teens and young adults. <https://www.nami.org/Your-Journey/Kids-Teens-and-Young-Adults> (Luettu 23.09.2022.)
- Niemi, P. 2014. Hyvää mieltä & tunnetaitoja. Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.
- Opetushallitus. 2021. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet> (Luettu 18.10.2021.)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö, koulutuspolitiikan osasto. 2014. Oppimisen ja hyvinvoinnin tuki. Selvitys kolmiportaisen tuen toimeenpanosta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. 2014 (2).
- Perusopetuslaki 24.6.2010/642.
- Phillips Parshall, D. 2003. Research and reflection: Animal-assisted therapy in mental health settings. *Conselling and Values*, 48, 47–56.
- Repo, N. 2020. ”Kun Uno on luokassa, kenelläkään ei oo paha mieli.” Tapaustutkimus koulukoirasta ja koira-avusteisesta tunnetuesta alakoulussa. Turun yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, T. 2009. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Räsänen, J. 2020. Valitsen vahvuuden. Uuden koulun luonne, periaatteet ja mahdollisuudet. Ulkoisesta hallinnasta opastavaan vahvuuspedagogiikkaan. Helsinki: Lector Kustannus Oy. University of Pennsylvania. *American Psychologist*.
- Sandberg, E. 2021. Pedagoginen tuki perusopetuksessa ja toisella asteella. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sarlin, H.-M. & Koivula, P. 2009. Opiskelun tuen järjestäminen käytännössä. Teoksessa Ainutkertainen oppija (toim.) O. Ikonen & A. Krogerus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Seppälä, T. 2022. Kasvatusalan ammattilaisten näkemyksiä koira-avusteisen opetuksen vaikutuksista oppilaiden tunnetaitojen kehittymiseen. Turun yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Seligman, M. & Csikszentmihalyi, M. 2000. Positive psychology. An introduction.

- Siegel, L. W. 2004. The role of animals in education. *ReVision* 27 (2), 17–26. Washington: Heldref Publications.
- Siiskonen, T., Lerkkanen M.-L. & Savolainen H. (2019) Oppimisen tukeminen. Teoksessa T. Ahonen, M. Aro, T. Aro, M.-L. Lerkkanen & T. Siiskonen (toim.) Oppimisen vaikeudet. Jyväskylä: Niilo Mäki instituutti.
- Sofia, J. & Paloniemi, M. 2022. Miksi siili kiroilee? Tunnetaitokirja. Jyväskylä: Atena.
- Takala, M. 2016. Erityispedagogiikka ja kouluikä. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/HTK-ohje-2012> (Luettu 27.20.2022.)
- Uusitalo-Malmivaara, L. 2014. Positiivinen psykologia – Mitä se on? Teoksessa L. Uusitalo-Malmivaara (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valkama, S. & Ala-Luhtala, R. (toim.) 2014. Tunne- ja turvataidot osaamiseksi. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja.
- Valkama, S. & Lajunen, K. 2014. Koulutus ammattihenkilöiden tunne- ja turvataitojen osaamisen vahvistamiseksi. Teoksessa S. Valkama & R. Ala-Luhtala (toim.) Tunne- ja turvataidot osaamiseksi. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja, 48–55.
- Vilkka, H. 2016. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Yli-Viikari, A. & Haapasaari M. 2013. Eläinavusteinen työskentely ja Green Care. Teoksessa K. Ikäheimo (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House, 99–100.

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

1. Millainen on koulutustautasi?
2. Millainen on koiran koulutustausta?
3. Millainen on aiempi työhistoriasi?
4. Kuinka kauan olet työskennellyt koiran kanssa koulussa?
5. Millaisia oppilaita ja miltä luokka-asteilta koiratuokioihin osallistuu?
6. Millaisia kokemuksia sinulla on koira-avusteisesta tunnetaitojen käsittelystä/harjoittelusta?
7. Hyötyykö mielestäsi pienluokan oppilaat koira-avusteisesta tunnetaitokäsittelystä?
  - a. Jos kyllä, niin millä tavoin?
8. Hyötyvätkö jotkut oppilaat enemmän koira-avusteisesta tunnetaitokäsittelystä kuin toiset?
9. Eroaako mielestäsi tunnetaitojen parissa työskentely koira-avusteisesti jollain tapaa tunnetaitojen parissa työskentelystä ilman koira?
  - a. Jos eroaa, niin miten?
10. Millaisia keinoja käytät tunnetaitojen parissa, kun koira on mukana opetuksessa?
11. Oletko kokenut jotkin keinot erityisen toimiviksi?
12. Oletko kokenut jotkin keinot haastaviksi?
13. Mitä vinkkejä voisit antaa koira-avusteiseen tunnekasvatukseen pienluokalla?
14. Millä tavoin tukea tarvitsevat oppilaat suhtautuvat koira-avusteiseen tunnetaitojen käsittelyyn?
15. Oletko kokenut ongelmia oppilaiden suhtautumisessa koira-avusteiseen tunnetaitokäsittelyyn?

16. Ovatko oppilaat antaneet palautetta koira-avusteisesta tunnetyöskentelystä?

17. Ovat muiden luokkien opettajat antaneet palautetta koira-avusteisesta tunnetyöskentelystä?

Liite 2. Tutkimuspyyntö

Hei!

Nimeni on Elisa Suitiala ja opiskelen viidettä vuotta erityisluokanopettajaksi Turun yliopistossa. Teen tällä hetkellä pro gradu -tutkielmaa, jota varten toivoisin saavani haastatella sinua. Haastattelun ohella toivoisin mahdollisesti saavani havainnoida koira-avusteista työskentelyäsi. Etsin siis haastateltavaksi erityisopettajia, jotka käyttävät koira-avusteista pedagogiikkaa tunnetaitojen parissa työskennellessä.

Tutkimuskysymykseni on seuraavanlainen:

1. Millaisia vaikutuksia koira-avusteisella pedagogiikalla on tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetaitojen tukemisen kohdalla?
2. Millaisia keinoja erityisopettajilla on tunnetaitojen käsittelyyn koira-avusteisesti?

Haastattelu ja havainnointi tapahtuvat täysin sinun ehdoillasi. Kerätty aineisto käsitellään asiaan kuuluvalla tavalla ja hävitetään aineiston litteroinnin jälkeen. Tutkimuslupahakemus on hyväksytty ja tulisin mielelläni mahdollisimman pian keräämään aineistoa.

Jos olet kiinnostunut osallistumaan tutkielman tekoon, otathan minuun pikimmiten yhteyttä. Hetkestä aikaasi olisi minulle suuri apu ja olisin siitä äärimmäisen kiitollinen.

Mukavaa vuoden alkua!

Ystävällisin terveisin Elisa Suitiala

e-mail. [REDACTED]

puh. [REDACTED]

Liite 3. Info huoltajille

Hyvä huoltaja

Nimeni on Elisa ja olen Turun yliopiston kasvatustieteiden laitoksen viidennen vuosikurssin opiskelija. Opiskelen erityisluokanopettajaksi ja opintoihini kuuluu pro gradu -tutkielman kirjoittaminen. Pro gradu -tutkielmaani varten olen tulossa havainnoimaan [REDACTED] [REDACTED] koira-avusteista työskentelyä muutamana päivänä kevään 2022 aikana.

Toivon, että lapsenne saa osallistua tutkimukseen, jossa keskityn selvittämään, millaista on tunnetaitojen äärellä työskentely koira-avusteisin keinoin. Tutkin aihetta siksi, koska koira-avusteinen opetus on viime vuosina ollut Suomessa kasvavassa suosiossa ja on tärkeää saada lisätietoa koira-avusteisesta työskentelystä tunnetaitojen parissa.

Tutkimukseeni kuuluu koira-avusteisen opetuksen seuraaminen oppitunneilla. Kaikki aineistonkeruu toteutetaan koulupäivän aikana niin, ettei se häiritse oppilaan oppimishetkiä. Tämän lisäksi haastattelen luokanopettajaa.

Tutkimuksen kaikki tiedot käsitellään, säilytetään ja raportoidaan luottamuksellisesti hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen (<https://www.utu.fi/fi/tutkimus/eettisyys/hyvan-tieteellisen-kaytannon-loukkaukset>). Osallistuvien oppilaiden nimiä ei tulla julkistamaan ja anonymiteetti (eli nimettömyys) taataan muutoinkin. Tutkimuslupa on haettu ja Turun kaupungin palvelualuejohtaja Tommi Tuominen on hyväksynyt sen 17.1.2022.

Pyydän, että vastaatte tähän viestiin vain siinä tapauksessa, jos ette suostu siihen, että lastanne havainnoidaan. Jos oppilas saa osallistua tutkimukseen tähän viestiin ei tarvitse vastata ja lähden toteuttamaan havainnointia.

Mikäli haluatte lisätietoja tutkimuksesta, voitte ottaa minuun yhteyttä!

Kiitos ajastanne tämän viestin lukemiseen ja oikein mukavaa loppuviikkoa!

Ystävällisin terveisin Elisa Suitiala / Turun yliopisto e-mail: [REDACTED]

puh. [REDACTED]

Liite 4. Tietosuojalomake

1. Rekisterin nimi	Erityisopettajien kokemuksia koira-avusteisesta erityispedagogiikasta tukea tarvitsevien oppilaiden tunnetaitojen tukemisen kohdalla
2. Rekisterinpitäjä	Elisa Suitiala / ██████████ Turun yliopisto ████████████████████ ██████████████ ██████████████
3. Vastuuhenkilön yhteystiedot	emsuit@utu.fi +358 50 919 0663
4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot	DPO@utu.fi +358 29 450 4361
5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Tutkimuksessa kerätään haastattelu/haastatteluja, joissa kysytään erityisluokanopettajalta/-opettajilta heidän kokemuksistaan liittyen koira-avusteiseen tunnetaitojen harjoitteluun pienluokan oppilaiden kanssa. Haastattelun ohella aineistonkeruuseen käytetään havainnointia, jolla kerätään tietoa tutkielman eri teemoista. Sähköpostiosoitetta käytetään haastattelu- ja havainnointipyynnön lähettämiseen.</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on <i>(rasti vain yksikohta)</i></p> <p>☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta)</p> <p>☐ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ muu mikä _____</p>
6. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja Koulutustausta, työkokemus sekä omakohtaiset kokemukset koira-avusteisesta tunnetaitokoulutuksesta pienluokan oppilaiden kanssa.
7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.

8. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.
9. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	Haastattelunauhoitteet puretaan tekstimuotoon. Samalla tutkimusaineisto anonymisoidaan, jolloin tiedostoon ei jää suoria henkilötietoja. Haastattelunauhoitteet hävitetään. Havainnointipäiväkirja luodaan myös anonymisoiden. Henkilötietoja säilytetään enintään 05/2022 asti.
10. Rekisteröidyn oikeudet	<p>Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää tai vaikeuttaa käsittelyä.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle. Yhteyshenkilö rekisteröidyn oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvissä asioissa on Turun yliopiston tietosuojavastaava, yhteystiedot ilmoituksen alussa.</p>
11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	Haastattelupyynnöiden välittämistä varten etsin sähköpostiosoitteen/osoitteet kaupungin nettisivuilta. Muut tiedot kerätään suoraan haastattelututkimukseen osallistuvilta.
12. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.